

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundatia România literară
Director general
Nicolae Manolescu

6-12 decembrie 1995
(Anul XXVIII)

48

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

SORIN TITEL - 60 de ani de la naștere

(pag. 8-9)

O carte în dezbateri

(pag. 4-5)

Laurențiu Ulici

Literatura
română
contemporană

Centenar M.H. Maxy

(pag. 10)

Premiul Goncourt 1995

(pag. 14)

Iarba verde de acasă

(pag. 11)

53 de zile din viața lumii

(pag. 15)

Frankenstein lovește din nou

(pag. 2)

Un Goncourt atipic

ANDREI MAKINE, scriitor francez de origine rusă, a luat premiul Goncourt pe 1995, după ce a împărțit premiul Médicis cu Vassilis Alexakis. Emigrat din Rusia doar cu opt ani în urmă, Andrei Makine era practic un necunoscut. Romanul său, deși se intitulează *Testamentul francez*, descrie copilăria disperată a autorului în țara lui natală, confruntată cu evocarea unei Franțe fabuloase de la începutul secolului. Evocatoarea este bunica Charlotte, singura legătură a lui Makine cu țara adoptivă (amănunte asupra cărții și autorului - în pag. 14 a acestui număr). Dacă premiul Médicis se atribuie deseori străinilor publicați în Franța, Goncourt este un premiu care consacră mai ales scriitori francezi sau, cel mult, algerieni. E drept că Makine și-a scos romanul în limba franceză, dar această împrejurare nu face mai puțin neobișnuit cazul său.

Există și alte elemente atipice în Goncourt-ul din acest an, pe care le culeg, ca și informațiile de mai sus, dintr-un interviu acordat de Makine revistei *Paris Match* (numărul din 23 noiembrie). Romancierul a încredințat cartea sa Simonei Gallimard pentru *Mercure de France*. Editoarea s-a bătut pentru lansarea *Testamentului*, dar n-a avut norocul să-l vadă laureat, murind cu puțin înainte de a fi decernat. Deși critica i-a fost favorabilă lui Makine, el nu conta printre candidații cu șansă. *Box-office*-ul său parizian era scăzut. Plecat din Rusia în plină perestroikă gorbacioviană, de teama capitalismului mafiot în curs de instalare, romancierul s-a descurcat greu în primii săi ani de exil. A dormit pe unde s-a nimerit, uneori într-un cavou din Père-Lachaise. Redactorii de la *Paris Match* l-au descoperit într-o cameră de serviciu de 12 m², din cartierul Montmartre, a cărei ușă dă spre o minusculă curte interioară. Un pat, o masă, acoperite cu cergi colorate, pereți reci, în piatră aparentă. Makine scrie de mână, pe dosul unor foi de hârtie care au mai fost folosite: manuscrise proprii refuzate de edituri. N-are mașină de scris, nici ordinator. Scrie unde apucă: în cămăruță, în curte, sub un pin din Landă, așezat de-a dreptul pe nisip sau pe pământ. N-a câștigat din drepturi de autor decât minimum necesar spre a supraviețui. Uneori nu și-a putut cumpăra decât o jumătate de pâine. "M-am deprins cu puțin, mărturisește el: pâine, lapte, ceai". Reporterul îl întreabă dacă premiul Goncourt îi va schimba modul de trai. "Nu", răspunde Makine cu aceeași seninătate cu care a primit vestea că este laureatul Goncourt-ului.

Trebuie să recunosc că modestia lui Makine m-a impresionat mult mai mult decât șansa lui. M-am gândit la mansarda lui Cioran. Am privit, în același număr din *Paris Match*, fotografiile somptuoaselor apartamente în care locuiesc cele patru doamne rămase în guvernul Juppé, și mi-am spus că prefer cămăruța lui Makine. Ce să-i faci? Gusturi proaste de artiști.

CONTRAFORTde *Mircea Mihăieș*

Frankenstein lovește din nou

IATĂ că ajunserăm și aici: adică, să-l auzim pe Ion Iliescu deplîngînd cu lacrimi de crocodil pericolul ascensiunii stîngii! Am citit de mai multe ori mesajul prezidențial, scuiplîndu-mi, de fiecare dată, în sîn. Degeaba, tot n-am ajuns a pricepe ce voia să spună locuitorul Cotrocenilor. Ceva, totuși, am deslușit. Și anume, că nu de stînga se teme prezidentul, ci de cei care i-au confiscat-o.

Precum Bacovia, aș putea să-mi văd de treburi liniștit: mi s-a îndeplinit o profecție politică! E drept că ea nu mi-a solicitat cine știe cît celulele cenușii. Ca și alte trucuri iliesciene, ieșirile sale în arenă au ceva extrem de grosolan: pentru a scăpa de acuzațiile de comunism, el a scos fie de la năfală, fie din dosarele bine burdușite cu psihopați ale lui Virgil Măgureanu, o trupă de băieți de șoc, pe care i-a botecat după necesități: ba socialiștii-muncitori, ba comuniștii, ba naționaliștii, ba agrarieni, ba țărănist-democrați. Firește, în scurtă vreme nu s-a mai înțeles nimic. În afară de un singur lucru: că toți acești jucători de rezervă sînt mai răi decît Ion Iliescu și clică lui. Și că atît Occidentul, cît și Opoziția să fie mulțumite că nu ajung *ăia* la putere.

Occidentalii, dar și Opoziția, au înțeles mesajul și au lăsat-o mai moale cu contestarea emanatului. Rezultatul? Înflorirea inimaginabilă a corupției, prăbușirea economiei, eliminarea țării din cursa pentru integrare europeană, creșterea uriașă a șomajului și dispariția speranței că se va mai găsi prea curînd de lucru. Într-un cuvînt, demoralizarea masivă a populației.

Nunai atît, și un politician de stînga precum Ion Iliescu ar trebui să-și dea urgent demisia. Experiența istorică ne arată că partidele *gauchiste* s-au pretins *mesageri ai speranței*. Or, ce speranță mai poți avea cînd un prim-ministru nu numai incapabil, dar și duplicitar în relația cu patronii săi, continuă să jefuiască, de trei ani, mai rău ca în codru. Una din două: ori noi sîntem imbecili și incapabili să decodăm corect declarațiile premierului, ori el însuși e un vicios care minte chiar fără să-și dea seama.

Cu toate acestea, Ion Iliescu iese, pompieristic, în mîna cu găleata de nisip și extingtorul, pentru a avertiza asupra pericolului stîngii. Pe lîngă faptul că declarația dovedește că prezidentul nu are nu numai onoare, dar nici pic de memorie (n-a repetat el, pînă la amorteire, și cînd a fost cazul, și cînd nu, că e un adept inflexibil al valorilor stîngii?!), ea este și complet falsă. Despre ce pericol al stîngii vorbește Ion Iliescu, dacă partidele de care se teme (P.R.M., P.S.M., P.S. etc.) sînt creditate, laolaltă, cu vreo cinci-șase la sută? De altceva se teme veșnic reeligibilul: de momentul în care va veni, cu căciula în mîna, la liderii opoziției, pentru a-l scoate din ghearele foștilor aliați.

Dacă Opoziția a profesat, de la bun început, o tactică a bunului simț și a neagresiunii, cu totul altfel stau lucrurile în tabăra cocoloșită iresponsabil de către Ion Iliescu. Încă din ianuarie 1990, *emanații* au scos securea războiului și au început o răfuială pe viață și pe moarte cu toți cei care se săturaseră de bolșevism. Nu i-a lipsit mult lui Ion Iliescu pentru

a-i coloniza, în chip de eroi civilizațorii, pe mineri. Doar șansa i-a scăpat pe unii lideri ai opoziției de la ciomăgilele pedagogice ale oamenilor lui Miron Cosma. Acum, Iliescu se plînge că învățăturile sale au dat roade și că Vadim Tudor va năvăli peste el, la Cotroceni, în fruntea haitei de securiști reformați și de generali de armată nemulțumiți că li s-a aplicat, fără delicatețe, un picior *spate gios*.

Așadar, spaima de *stînga* e, la Ion Iliescu, frica de posibila răzbunare a foștilor aliați. În mod normal, la puterea pe care a acumulat-o, prezidentul ar trebui să nici nu clipească la amenințările unor Vadim ori Funar. Partea proastă e că aceștia știu prea multe dintre secretele care alcătuiesc formula magică a puterii lui Iliescu. Pentru simplul motiv că ei au fost schelele pe care s-a urcat prezidentul în vertiginosul său ascent pe suprașterea poporului român. Vadim nu e atît de prost încît să nu-și fi luat niscaiva măsuri de protecție. Ca și Păunescu, el s-a delimitat permanent, în conferințele de presă, de politica regimului Iliescu. Sigur, faptul că în Parlament vota una, iar în public spunea alta nu mai e treaba noastră, ci a psihiatrilor.

În felul acesta, complicii iliescieni își creau iluzia că se spală pe mîini - după ce, pe vremea lui Ceaușescu, comiseră greșea de a fi trup și suflet alături de *iubitul Conducător*. Astăzi, ei au ajuns la înțelepciunea parșivă de a fi alături de el doar în afacerile nevăzute de către cei mulți și în intimitatea votului parlamentar. Din nefericire, Ion Iliescu s-a dovedit incapabil să-i subjuge total pe cei pe care-i scosese din noroiul abjecției și al ticăloșiei. El își imaginea că dosarele de securitate vor fi suficient de puternice pentru a-i juca pe degete pe monștrii cărora nici măcar Ceaușescu nu le scosese de tot colții.

Ceea ce a ignorat Ion Iliescu e capacitatea de renaștere a acestor produse ale putreziciunii balcanice. Orice om normal ar fi fost zdrobit pe veci să fi trecut prin experiența lui Păunescu, cel acoperit de scuipatul scîrbit al unei mulțimi care nu s-a înjosit nici măcar să-l atingă. Nu și adulatorul depersonalizat și nevertebrat al lui Ceaușescu. Cînd, în iarna lui 1990, Vadim Tudor pierduse orice speranță că va mai putea să-și desfășoare discursul delator și xenofob, același Ion Iliescu i-a întins o mîna salvatoare. Ce scriu acum despre marea lor protecție de ieri celulozele isterice *România Mare* și *Politica* n-au scris și, probabil, nu vor scrie niciodată adversarii săi cei mai înversunați.

Prezidentul se teme, de asemenea, de *stînga* pentru că întregul lui program de protecție socială a fost o enormă minciună. Tromboanele cu "venirea moșierilor" nu vor mai ține în campania electorală viitoare, pentru simplul motiv că moșieri mai mari decît cei din propriul său partid nu există în România. Or, Vadim Tudor, Păunescu și Funar au capacitatea și argumentele palpabile să demonstreze cum clică iliesciană s-a umflat ca o gigantică, hămesită căpușă. Astfel încît frica de ascensiunea stîngii e, la Ion Iliescu, spaima incontrolabilă a lui Frankenstein, cel care știe că va fi devorat de monstrul pe care l-a zămislit.

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

VOCE plăcută, luminoasă, optimism dezinvolt, ton vibrant, încredere imperativă în valoarea și importanța propriilor texte. Convorbirea cu dv. la telefonul redacției noastre într-o friguroasă zi de joi, recunosc că m-a încălzit într-atît încît în cel dintâi ceas liber n-am făcut altceva decît să caut plicul cu pricina și să vă parcurg cu cea mai mare atenție poemele, șapte la număr. Înțelesesem din asigurările pe care mi le-ați dat, că poeziile ar merita să fie publicate urgent. Dar înainte de a mă iluziona cu totul, întrebându-vă am aflat că activitatea dv. publicistică este abia la început, cu o poemă și un articol tipărite într-un cotidian. Brusc am priceput că sub paravanul melodios-hotărâtului dv. glas pledant s-ar putea să se ridice un edificiu liric suspect, și nu m-am înșelat. Aveți în atenție toate temele mari ale poeziei: Dumnezeu, cuvântul, limba mat.m.d. Maria, pacea, conflictele, ura, iubirea, revolta, solidaritatea, mila ș.a.m.d. Dar toate aceste subiecte rezolvabile, nobile, solide, problemele pe care lumea nu le poate rezolva, fără să vrei, desigur, fără măcar să bănuieți, cu candoarea celor mai bune intenții pe buze și în condei, dv. le închideți într-un nemilos halou de ignoranță și ridicol. Textele vă stau condamnate fără drept de apel sub eticheta de umor involuntar, la care se lipește absurdul și aiureala sentimentală, infantilismul și aberațiile unei ortografii în suferință. Și iată că motivul pentru care sunt și eu convinsă că poeziile acestea merită să vadă lumina tiparului este cu totul altul decît ați sperat. Și iată de ce îmi mărturisesc aici umilința greu de îndurat, amestecată cu deznădejdea, ori de câte ori primesc plicuri cu un conținut similar. Reproduc un prim text, intitulat *Limba noastră-i făt latin*: *Limba dulce ca un fagur/ Ce te tragi din făt latin/ Și-n popoarele romanice/ Rezonanța ți-o simțim/ Ai atîta frumusețe/ Și distincție aleasă/ C-ai pus peceți în veșnicie/ Și Columna mi-e acasă./ De la Râm alți vine forța/ Muzica și eleganța/ Limbă cu inflexii calde/ Și cu sângele albastru./ Descendința ți-e puternică/ Un Imperiu au creat/ Și condusa-u (sic!) omenirea/ De la greci s-au inspirat./ Când aceste civilizații/ Cizelat-au limba mea,/ Cum să nu sune ca viersul/ Ce-o vioară-l picura?! Limbă susuri ca izvorul/ Și ești dulce ca și dorul./ Perfectatute-ai (sic!) în vremuri/ Și perpetuu rafinat/ Că din vulgul ce te date./ Elevată ai înviat. Nu mi-este greu, dar nici comod, vă asigur, să-mi imaginez furia poate, uimirea și revolta ce vă stăpînesc în acest moment. Lucrurile pe care credeți că le știți, le știți după ureche, și greșit. Sunetul alterant al unor ligamente amărâște și zgârie *Limba dulce ca un fagur, cu anțașio-uri, dențișuri-uri și băsururi*, la tot pasul. Aura poetică nu estompează confuziile, ortografia lacunară rămîne la vedere, și chiar dacă ați fi foarte tînără, așa cum mi-ați părut la telefon, tineretea n-ar fi o scuză. Pentru că, iată, un pas mai departe, în poemul *O lacrimă pentru Iugoslavia*, pledați cu mijloacele și termenii proprii unei persoane mai vîrstnice care parcă nu a citit nimic, niciodată: *Sora noastră Iugoslavia/ Este teatru de orori/ Al odioaselor puteri./ Mapamondul delectează/ Macabru nu-l afectează/ Prin cablu, civilizată/ E o plăcere de asistat.../ Stai în fotoliu, bei trabuce/ Și observi cum O.N.U. duce/ Un popor prosper pe cruce.../ Nemți, francezi și unchiul Sam./ Au teren de experimente/ Teste de expansiune/ Nu-s afectați de rușine.../ Prunci uciși, sedii distruse./ Oamenii migrînd aiurea/ Femeii (sic!) care-s violat/ Și vîrstnice descărnate/ Culeg vreascuri pentru foc/ A supraviețui-i un noroc./ Terifiantele massacre/ Cu amănunt sunt prezentate./ La un firicel de apă/ Bieții copii vase apleacă./ Sunt vînași ca animale/ Neiertate crime, Doamne!// Românași că-s vecini/ Embargoul în frâu țin./ Iar clementele implicate/ Debarcați cu bunătate/ Ajutoare umanitare/ La victime răbdătoare/ Ce întind în tremurat/ Bietul membru descărnat./ Până când Mărite Doamne./ Le vei suporta la toane?! Sărbii nu-s copiii tăi?! Dumnezeu, Părinte./ Adu-ți și de ei aminte!// Iartă-i Tată, dă-le pace!// Militarii să se joace/ De-a războiul/ În propriul teritoriu./ Prunci, copii, și rubedenii/ Să le fie lor cobaiul/ Ca să simtă jărăgiul. (Gabriela Anghel).**

Editată de

România literară

- Fundația "România literară" director general Nicolae Manolescu;
- cu sprijinul Fundației Soros pentru o Societate Deschisă

Redacția: Nicolae Manolescu - director, Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică și istorie literară), Constanța Buzea (poezie, preză), Cristian Teodorescu, Mihai Minculescu (publicistică), Eugenia Vodă (film, muzică), Marina Constantinescu (teatru, plastică), Adriana Bittel (externe), Anca Firescu, Mihai Grecu (secretari de redacție), Nina Pruteanu, Ruxandra Dinu, Alexandra Voicu (corectură), Victor Ciupuliga (fotoreporter).

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 4072996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 1520796100089. Elena Raicu (contabil șef), Cornelii Ionescu (șef serviciu difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (corespondență și difuzare în străinătate), Elena Hurducaș (secretariat).

Corespondenți: Mircea Iorgulescu (Paris), Gabriela Melinescu (Stockholm).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Firescu, Mihai Grecu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

E-MAIL: romlit@romlit.sfos.ro

Politica și creatorii

PARLAMENTUL ales în toamna lui 1992 se apropie de clipa când va fi nevoit să-și depună mandatul. Dacă a fost bun sau rău este treaba viitorului s-o hotărască. Deocamdată însă, ca în orice democrație care se respectă, este privit ca remarcabil de pe băncile majorității și ca execrabil de pe cele ale minorității. Oricum însă am vedea lucrurile, această reprezentanță națională a avut o caracteristică pe care puțini au observat-o: numărul relativ mare, în comparație cu al altor asemenea forumuri din trecutul României, de personalități creatoare pe care îl cuprinde. Poate oare constitui acest fapt un motiv de mândrie? Avem oare dreptul să ne fâlim cu împrejurarea de a fi atins vechiul ideal platonice al conducerii cetății de către înțelepți? Bunul simț ne spune că trebuie să ne abținem a da un răspuns. Ceea ce putem observa însă este că situația cu pricina are o explicație de ordin social. Parlamentul acesta a urmat unei dictaturi de o extremă duritate și forță apatrizatoare a individualității umane atât de mare încât practic nimeni din cei încadrați în munca salarială nu avea putința de a se face remarcat în vreun fel, în afară de cazul când erau popularizați de serviciile oficiale de propagandă. Singura categorie în stare să-și asigure o notorietate de-sine-stătătoare erau artiștii și îndeosebi scriitorii. De aceea, în clipa când au luat din nou ființă partidele politice, acestea s-au grăbit să-i și înscrie la loc de frunte pe listele lor electorale. Chiar și domnul Ilie Verdeț, care în orele fierbinți de după fuga dictatorului se grăbise să declare că "dacă vom avea un guvern de poeți, vom avea poezie, dar nu vom avea ce mânca", a preferat ulterior în chiar propriul său partid să se estompeze în fața unui poet, ales ca firmă înzoronată a formațiunii politice pe care o conduce. Desigur, domnul Nicolae Manolescu are de o mie de ori dreptate când constată că reîn-

nodarea firului democrației în România găsește această țară fără o clasă politică adecvată. Ceea ce nu înseamnă totuși că improvizarea ei din poeți, pictori, critici literari și actori n-ar constitui o ciudățenie a momentului istoric actual. Breasla creatorilor, în care se includ pe lângă literatori și artiști, oameni de știință, s-a împăcat adesea foarte greu cu politica. Un manuscris pe un petec de hârtie lăsat de Caragiale surprinde un moment când marele comediograf, chinându-se să-și aștearnă intențiile pe fila albă din fața lui, face involuntar o pată de cerneală. Amuzat brusc, notează: "murdară meserie, lasă pete!". În realitate, era vorba de o simplă glumă în care propriu-zis el nici nu credea. Căci oricum am întoarce lucrurile constatăm că în cele mai multe și mai semnificative împrejurări literatura nu s-a trădat pe sine, nu și-a abandonat funciara ei puritate, deși nu de puține ori a fost silită la rușinoase compromisuri. În schimb, fără număr ni s-au înfățișat situațiile în care politica s-a dovedit cu adevărat o "murdară meserie" care "lasă pete"; și nu numai de cerneală ci și de sânge. Ceea ce de altfel s-a străduit și chiar a izbutit să demonstreze cu prisosință opera caragialiană. Tocmai în numele acesteia, domnul Ștefan Cazimir a încercat - ceea ce la început a fost demn de toată stima - să lovească politica pe propriul ei teren, întreprindere care nu numai că a eșuat lamentabil dar chiar l-a aruncat pe domnia-sa însuși în brațele celei mai "politicianiste" dintre politici.

Dar oricum s-ar înfățișa, latentă sau manifestă, animozitatea creatorilor față de activitatea de zbatere pentru a ajunge în vârful ierarhiei puterilor statului face parte din natura lor funciara și își are obârșia în felul intim de a fi al propriei lor îndeletniciri. Actul plăsmuirii, oricare i-ar fi materialul, mecanismul sau finalitatea aparține fără nici un fel de îndoială sferei imaginariului a cărei funcționare, deși influențată de realitatea societății, este totuși stăpinită de legi și criterii de ordin strict mental care îi conferă o totală autonomie față de viața obștească. Politica, în schimb, dacă o concepem sub specia strictei sale esențialități și anume ca o tehnică de guvernare a națiunilor, de administrare a lor, precum și a raporturilor dintre ele, aparține prin excelență sferei realului.

Mișcările care se produc în prima din aceste două sfere nu coincid aproape niciodată cu cele din a doua. De pildă activitatea creatoare oricât ar purta ea sigiliul subiectivității se ridică prin însăși felul ei de a fi la un nivel superior de impersonalitate, în sensul de a nu reflecta interese materiale sau sociale, oricât s-ar fi străduit marxismul să demonstreze contrariul, ceea ce de altfel a constituit chiar călcăiul lui Ahile al acestei doctrine... Activitatea politică, dimpotrivă, este într-atât de personală încât chiar atunci când nu se desfășoară pentru a satisface ambițiile de parvenire sau orgoliile unui anumit individ are drept scop manifest promovarea unor interese, ale

unor grupuri umane mai mari sau mai mici, sociale, profesionale, naționale și tendința de a impune o tehnică a guvernării și administrației care să le fie de folos.

Dacă totuși unii creatori, fie ei scriitori, artiști sau oameni de știință s-au lăsat antrenati, chiar cu entuziasm câteodată, în activitatea politică motivele lor trebuie căutate într-o anumită *insatisfacție generată de imperfecțiunile realului*, sortit prin natură a fi, mai ales în ce privește tehnica guvernării și administrației publice, corupător și coruptibil. S-au lăsat prin urmare prinși în mrejele unei iluzii ajunsă pentru unii dintre ei deosebit de primejdioasă, cu caracter auto-mistificator, de natură a-i îndemna să confere realului murdar întreaga măsură a purității imaginariului. Dar declarațiile lor de dragoste făcute politicii nu numai că s-au izbit de impenetrabilul zid al neînțelegerii ci au fost chiar respinse cu brutalitate. Exemplul extrem de la noi, în această privință, îl oferă cazurile unor Lucrețiu Pătrășcanu și Belu Silber, oameni chiar dacă nu de știință, oricum cu pasiunea și vocația cunoașterii, striviți între roțile dințate ale unei mașinării construite special pentru implantarea în realitate a concepției pe care ei înșiși o profesau. De unde se poate trage concluzia că termenul de *realpolitik* introdus de Bismarck pentru a desemna politica de conjunctură, spre deosebire de cea principială, este de fapt o tautologie, nici un fel de principiu nefiind în stare să reziste acțiunii corupătoare a forțelor iraplicate într-un real mereu în schimbare. Când am citit aluzia făcută de Troțki privitoare la posibilitatea ca Stalin să fi fost agent al Ohranei țariste în rândurile partidului bolșevic (ceea ce de altfel confirmă și Aleksandr Soljenișin în *Arhipelagul gulag*) mi-am amintit de adevărata paradigmă a raporturilor dintre creativitate și politică pe care o găsim în romanul lui G. K. Chesterton, *Omul care a fost joi* (1907). Poetul ordinii se lasă convins de poetul anarhiei, de dreptatea cauzei acestuia și acceptă să intre într-o organizație anarhistă secretă. Dovedind în activitatea sa un zel deosebit al neofitului, poetul ordinii urcă toate treptele organizației și ajunge membru al comitetului central alcătuit din șapte persoane. De fapt, însă este agent acoperit al Scotland Yard-ului, adică al poliției și în această calitate purcede la urmărirea celorlalți șase colegi ai săi din respectiva conducere anarhistă. Spre surprinderea sa și a cititorului, descoperă că toți pînă la unul sînt agenți acoperiți ai Scotland Yard-ului, singurul anarhist adevărat fiind deci poetul anarhiei care ocupa în organizație o poziție cu totul marginală. Așadar din trama scrierii lui G. K. Chesterton desprindem următoarea morală sănătoasă: cel mai bun mijloc de a distruge un vis frumos este de a încerca să-i dai viață printr-o realitate organizată. Căci, așa cum spunea Panait Istrati, organizațiile nu folosesc decît organizatorilor. Se spune că prin anii '30, într-o discuție din casa lui Șestov la Paris, unde a participat și Benjamin Fondane (alias B. Fundoianu), Martin Buber ar fi declarat, referindu-se la tragedia impusă Rusiei de stalinism, că epoca noastră a înfăptuit cele mai vechi visuri ale omenirii numai că le-a transformat într-o caricatură. Nu cred că avea dreptate. Nu le-a prefăcut într-un caraghioslic ci prin acțiunea militantă însăși de a le înfăptui erau ab intio sortite caricaturii. Confruntat cu realitatea politiciului, visul socialismului, creație exclusiv de domeniul imaginariului a unor intelectuali romantici cu vocație mesianică dar cu pretenție științifică, nu putea efectiv avea un alt destin istoric.

Willy Moglescu

MIC DICȚIONAR

de Mihai Zamfir

CONGRES. Acum exact șase ani, în ultimele zile ale lunii noiembrie 1989, se încheiau la București (în urlete de aparent entuziasm și în acordurile "Internaționalei") lucrările Ultimului Congres ceaușist. Șase ani mai târziu, în aceeași perioadă a anului, s-au încheiat tot la București lucrările Congresului PDSR. Congresul de acum șase ani se termina pe o apoteoză, căci Tovarășul și cei din jurul său erau convinși că-și asiguraseră o pace prosperă pentru încă cel puțin cinci ani, pînă la următorul plen. Congresiștii întruniți zilele trecute sînt, oricum, legați de predecesorii lor direcți prin aceeași arzătoare speranță: menținerea la putere pentru cel puțin încă cinci ani.

Desfășurarea în aceeași sală de lugubre amintiri, cu un fundal de pavoazare uriașă; audierea aceluiași previzibile discursuri și aplauzele la auzul cuvintelor "șefului"; efectuarea de alegeri pentru comitetul central fără nici cea mai mică surprinză, cu locurile disponibile dinainte repartizate; considerarea "partidului nostru" drept "forță conducătoare a societății românești" - toate acestea ofereau spectacolului din Sala Palatului un aer ușor repetitiv. Membrii mai bătrîni ai asistenței, prezenți atît la precedente congrese, cît și la actualul, trebuie să fi încercat senzații ușor halucinatorii. Iar cînd au aflat că, din fostul CC al PCR, nimeriseră direct în Comitetul Director al PDSR, trebuie să se fi ciupit ca să vadă dacă nu cumva visează.

Ce-i drept, nu s-a strigat "Ilieșcu reales", dar însufletitoarea lozincă nepronunțată cu voce tare sălășluia în toate inimile. Ce-i drept, "drumul mare" nu mai era spre "cele mai înalte culmi...etc.", ci spre "economia de piață" - dar detaliile terminologice nu aveau prea mare importanță, din moment ce ele nu împiedicau entuziasmul asistenței, la fel de patriotic în 1995 ca și în 1989.

•Nu știu cît de "social-democrat", "umanist", "popular" ori "național" (am citat din autocaracterizările participanților) este PDSR; el apare însă, în orice caz, drept un partid profund rațional și anti-mistic. Dovadă: nu e superstițios.

Monument și sentiment

CARTEA D-lui Laurențiu Ulici este extrem de interesantă pentru că nu este vorba în ea de critică pur și simplă. Aparent, avem de a face mai degrabă cu un uriaș manifest, o operă de tactică și strategie, de politică literară. Începându-și panorama literaturii române contemporane cu "promoția '70" - propusă și definită ca un concept deopotrivă "istoric" și estetic - Dl. Ulici se angajează. Este, altfel spus, militant. N-aș numi gestul său ostentativ, dar sînt convins că este simbolic și provocator.

Volumul se constituie, așadar, într-o platformă program a unui grup de presiune din cîmpul literaturii naționale. Dezvoltînd o întreagă teorie a promoțiilor mediane (1 generație = 30 ani = 3 promoții) aflate sub presiunea promoțiilor extreme (promoțiile '60 și '70 presează asupra promoției '70, în cadrul strîmt al unei aceleiași generații) Dl. Ulici "instigă" de fapt grupul în cauză la exercitarea unei contra-presiuni, la acțiune concertată pentru salvarea diferenței proprii. După Dl. Ulici promoțiile mediane sînt supuse unui mecanism fatal de surdinizare-marginalizare din partea extremelor și este nevoie de un efort excepțional de inteligență pentru a transforma acest handicap în avantaj. Subtextul părții teoretice a volumului este o asemenea chemare la luptă.

Deși se trece pe sine undeva la urmă, în numărul criticilor și istoricilor literari de fundal, Dl. Ulici își rezervă de fapt un rol privilegiat în această cruciadă, poziția sa "codașă" amintindu-ne deja clasicul "și, cu voia dumneavoastră... Ion Iliescu". Dincolo de această subtilitate, însă, intenția cărții este clară, afișată, și asta mi se pare un merit real într-o societate în care nimeni nu își asumă răspunderi. Mi se pare absolut legitim din partea unui critic să se riște în postura de Conștiință a generației (sau promoției) sale și să încerce, pe cont propriu, un discurs de legitimare și canonizare a generației (promoției) respective. O asemenea luare de poziție este de-a dreptul fericită atunci cînd este făcută în așa fel încît să provoace dezbaterea, incitînd orgoliile intelectuale și deschizînd apetitul pentru construcții teoretice și programe estetice.

Ei bine, din acest ultim punct de vedere, cartea D-lui Ulici nu este 100% promițătoare. Nu e făcută în așa fel încît

să ceară imperios replica. Pentru că, în ciuda tuturor aparențelor - și din păcate, aș adăuga - demersul criticului nu este acela al unui jucător lucid ci mai degrabă al unui sentimental incorigibil. În centrul acestei lucrări stă afecțiunea pentru toți cei formați și afirmați odată cu domnia-sa, pentru spiritul tinereților pierdute, stă sentimentul că această promoție a fost mai nedreptățită și mai frustrată decît celelalte, ea suferind nu doar de nenorocirea de a se fi născut sub comunism dar și de aceea de a fi fost prinsă într-un moment descreșcător al pasiunii intelectuale, în pauza (repet: fatală), dintre două pulsioni.

Această afectivitate bogată, care hrănește organismul lucrării, îi fixează acestuia și limitele. Simptomatologia emoției și sentimentului este recognoscibilă în mai multe puncte și planuri, pe care voi încerca să le înșir aici.

a) Excesul raționalizărilor, construcțiile "geometrice", sînt cerute, de fapt, de excesul sentimentului. Periodizarea pe generații și promoții a literaturii române, care în mod cert va rămîne antologică, originează într-un moment de exaltare. Punctul zero al extrem de precizei împărțiri este dat de "anul debutului lui Eminescu (1866), an față de care ne-am îngăduit o atitudine contemplativă și sacrală". Iată de ce faptul de a uza de vechea teorie pozitivistă a generației nici nu are nevoie de alte explicații. Precizia contabilă devine astfel un instrument de intensificare a emoției, a afecțiunii pentru literatură în general, pentru literatura română în special și, în cele din urmă, pentru literatura propriei "promoții".

b) Aceași combinație a unui fond de intensitate a simțirii cu o formă hipersimetrică se întîlnește și atunci cînd Dl. Ulici așază autorii diferitelor genuri pe rafturi (cinci, pentru fiecare gen). Un fel de conștiință a propriei afecțiuni față de congenerii săi (co-promoționarii, de fapt) îi dă criticului siguranța tăieturii. Un sentiment patern, în cele din urmă, care nu are nevoie să explice prea amănunțit de ce există discriminări între copii, atîta timp cît iubirea față de ei toți este indiscutabilă, indubitabilă. Pentru cei din afara cercului, este poate neclar în ce pluton intră oameni talentați care au scris foarte puțin, oameni care, deși modest înzestrați, au izbutit să rămînă prin tenacitate, genii confuze ori semi-docte. Uneori, toți aceștia par să se

nilă, molipsitoare în jubilație, de a aduna fragmentele disperate într-o imagine coerentă, știută de pe ambalajul jocului; căci, trebuie să o spunem, asamblarea părților componente ale promoției '70 nu aduce o imagine-surpriză. Plăcerea sau bucuria jocului constau însă în faptul de a o vedea pentru prima dată întreagă (sau, mă rog, aproape întreagă, întrucît cîteva bucăți s-au pierdut pe drum de la magazin pînă acasă).

Ce putem spune fără nici un dubiu e că imaginea de ansamblu a promoției '70 este serios și convingător alcătuită, cu o mare claritate a proporțiilor dintre părți, cu diferențe bine gîndite de culoare între fundal și prim plan, cu o interesantă animație a protagoniștilor. Inutil să vorbim aici despre fragmentele pierdute pe calculator. E greu să-i găsești autorului, cu o memorie fabuloasă, vicii de sumar, adică omisiuni - și aceasta e una din

Încă de la Nobel contra Nobel, Laurențiu Ulici s-a arătat a fi un cititor și un critic nonconformist. Dacă adăugăm la aceasta "memoria de computer" de care pomenea Alex. Ștefănescu într-un articol din revista noastră și structura lui de rafinat gambler vom înțelege de ce România literară a ales pentru dezbatere Literatura română contemporană, cea mai recentă carte a lui Laurențiu Ulici. Nu am făcut decît să răspundem provocării pe care orice panoramă critică o conține. (I.P.)

Laurențiu Ulici

Literatura
română
contemporană

Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, I - Promoția '70, Editura Eminescu, București, 1995, 552 p., 5000 lei

găsească alături. Și "par" așa, în funcție de ceea ce Dl. Ulici personal spune despre ei. Îmi este, de exemplu, greu să înțeleg cum Dl. Gheorghe Schwartz nimereste în prima linie a prozatorilor, după o prezentare încărcată de scepticism și de rezerve. Dar poate că aici a funcționat o intuiție de ultim moment, și intuiția este, totuși, altceva decît sentimentul.

c) Simptomatică mi se pare atitudinea criticului față de cei pe care îi simte a avea structuri sufletești afine. Pe aceștia tind să cred că îi "favorizează". Exemplul pe care l-am pregătit este Dl. Mircea Dinescu personal. Recunoscîndu-l ca pe un "sentimental", Dl. Ulici îl așază între cei mai importanți poeți ai promoției, deși obiecțiile la adresa consistenței intelectuale a poeziei D-lui Dinescu nu lipsesc din capitolul care îi este destinat. S-ar spune, însă, că solidaritatea între sentimentali este totuși mai puternică.

d) De obicei sentimentalitatea tumuloasă induce fenomenul de *wishful thinking*. Adică luarea dorințelor drept realitate. Dl. Ulici spune de mai multe ori, în prezentarea Promoției '70, că aceasta începe să își descopere identitatea, că accede la solidaritate, după o dispersie care a însoțit-o de la naștere. Dar nu ne spune care sînt, după domnia-sa, dovezile concrete ale acestei reorientări. Dacă ea se concretizează în texte de atitudine, în manifeste, măcar implicite. Este de aceea posibil să nu fie vorba aici decît de fenomenul sus-amintit.

e) Tipic pentru afecțiunea intensă este că ea își plasează obiectul în centrul oricărei stări de fapt, deformînd-o dacă e nevoie. Dl. Ulici numește, de pildă, acea parte a promoției '50 care s-a afirmat abia în anii '70 (cuprinzînd nume de primă mărime: Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Radu Petrescu etc.) "promoția

reformată". E greu de înțeles ce este "reformat" la acești mari scriitori care au publicat atît de tîrziu tocmai pentru că au refuzat să se reformeze. De altfel, Dl. Ulici recunoaște că influența acestora i-a marcat fundamental pe cei ce aparțineau biologic 70-ului. Limbajul, însă, ne arată că pentru domnia-sa tot junii de atunci sînt în centru, paradigmatici, în timp ce maeștrii lor sînt "reformații".

f) Dl. Ulici nu încearcă să definească solidaritatea promoției în termeni "tari", nu vorbește de programe, de idei. Dimpotrivă, încearcă să inventeze o coerență în incoerență, vorbind despre individualism și toleranță ca despre niște diferențiale suficiente pentru a caracteriza "promoția". Atunci cînd încearcă să precizeze, criticul alătură, cu o anumită ingenuitate, lucruri foarte diferite. Caracteristică pentru promoție nu i se pare numai literatura critică și literatura de frontieră ci și... literatura pentru copii (deși domnia-sa însuși afirmă că nu există rezultate cu adevărat excepționale în domeniu).

Nu mai continuu. Vreau să spun că, mai degrabă decît o construcție teoretică și un discurs de legitimare, cartea D-lui Ulici mi se pare un lung poem de dragoste adresat promoției '70. Ca orice discurs amoros, el își inventează obiectul pe măsură ce îl evocă/invocă. Vibrația lirică (de altfel poezia este net privilegiată în economia lucrării) împrumută întregului o anumită formă de autenticitate, îl face, într-un fel, inatacabil. Fiindcă adevărul unei expresii lirice este ceva ce nu se poate, desigur, conceptualiza. Cartea este un poem exprimînd nevoia de solidaritate dar și un anumit sentiment, refulat, de singurătate. Asta te împiedică să intri în polemică deschisă cu ea, obligîndu-te să îi recunoști pur și simplu existența (și, dincolo de asta, erudiția, expresivitatea, energia).

Caius Dobrescu

Ulici I și Ulici II

PPRIMUL volum din sinteza dedicată de Laurențiu Ulici literaturii române contemporane dovedește mai bine decît oricare din cărțile anterioare ale criticului calitatea lui de jucător, nu numai de bridge ci și de puzzle. Cele două jocuri, specifice unor vîrste diferite, au în comun cel puțin imaginația combinatorie. Mi se pare că Laurențiu Ulici gîndește mai bine, mai lejer și mai sigur în critică atunci cînd poate invoca și cifre (în amintirea matematicianului mazilit în sine însuși), cînd poate etala combinații valorice, cînd își pune cărțile discutate și disputate în competiție, cînd își alcătuieste cu sîrguință și umor o imagine de ansamblu din fragmente risipite și amestecate. Nicăieri nu se vede mai bine ca aici disponibilitatea ludică a criticului, scriind despre literatura contemporană cu experiența din bridge și cu plăcerea juve-

marile calități ale cărții: este, într-adevăr, o panoramă cuprinzătoare. Am zis "panoramă" întrucît autorul însuși evită (nu numai în titlul cărții) noțiunea de "istorie". Însă principiul însuși al ordonării materiei pe generații și promoții ține în mod fundamental de o coordonată a istoricității. Paradoxul e că, dacă întreaga sinteză, din toate cele șase volume proiectate, se susține pe o axă a istoricității, fiecare parte rezervată cîte unei promoții se vede nevoită să ignore orice istoricitate. Criticul suplinește acest neajuns printr-o introducere și o privire generală asupra promoției '70. Însă atunci cînd intră în descrierea propriu-zisă a peisajului nu poate evita împărțirea clasică a obiectului de studiu pe cele patru genuri literare: poezie, proză, dramaturgie și critică. După o îndelungată experiență în critica de

întîmpinare, criticul ne apare oarecum resemnat în a adopta modalitatea cu cel mai mic risc. Experiența de jucător versat îi șoptește să nu mizeze pe combinații mult prea îndepărtate în timp ca posibilitate de realizare, căci configurația cărților (a valorilor) se schimbă de la o așteptare la alta. În fond, resemnarea criticului e și a noastră. Sinteza, în întregul ei, are o sesizantă istoricitate (o mare istorie), dar promoția '70, cînd oprești roata istoriei în dreptul ei, își pierde și mica ei istoricitate internă. Literatura promoției ar putea fi abordată și pe un criteriu tematic (și L. Ulici vorbește despre "diferențierea prin teme" în privirea generală introductivă), dar atunci personalitățile s-ar pulveriza. E cert că în spatele deciziei pe care a luat-o criticul se ascund multe îndoieli și căutări. În cele din urmă, opțiunea lui

Un puzzle bine drămuț

SUNT sceptic în materie de periodizări literare, și mai sceptic față de cele făcute de aproape, și cu atât mai mult față de cele care merg pe criterii "zecimal", felii de 10 ani calendaristice de literatură. Paginile preambulare pe această temă ale lui Laurențiu Ulici (LU) nici nu m-au convins, nici nu m-au lămurit. Ce e, pînă la urmă, o "promoție"? În linii mari de tot, pare a fi un grup aleatoriu de scriitori care publică în cadrul aceluiasi deceniu - dar de aici se lasă echivocul, pentru că, deși operează cu zeci rotunde (de unde ies și eponimele "optzeciști", "șaiszeciști" etc.), LU ne spune că totuși periodizările sale au ca punct inițial cifra 6 (e.g. 1966-76). Dar nu mai zgîndăr subiectul, ar fi să-i fac pure șicane autorului, după cum am să las deoparte și pisălogeliile pe linia de ce Cutare ESTE în promoție și Kutare nu e. Eu iau cartea drept o oglindă critică plimbată răbdurii de-a lungul unei bucăți, mai mult sau mai puțin înfîmptătoare, de drum al literelor românești. La fel de bine, opul se putea intitula: *Cum se scria pe cînd făceam critică literară la zi.*

Scepticul din mine mă întreabă: Se citesc asemenea cărți, azi? Îi răspund că volume ca acesta sunt ca un dicționar: le înghit de la cap la coadă numai specialiștii (și încă...!) și fanaticii. Publicul ceva mai larg le consultă, citește ce și cînd are nevoie, iar amatorul de text critic gurmăndizează sau gurmăndizează în zig-zag, baleiază tomul în căutare de ascuțite voluptăți sau dulci contrarietăți. În cea din urmă calitate, n-am fost lipsit nici de unele, nici de celelalte, cu o balanță pozitivă.

Discursul critic al lui LU are o mulțime de calități care-l fac atrăgător. El are o inteligență disociativă acerbă, cu tăiș fin pînă la sfertul de fir. Are o excelentă mobilitate analitică (e ca un arbitru de box care nu stă o clipă locului), își adaptează spectaculos unghiul de abordare de la autor la autor, se acordează ușor pe orice lungimi de undă scripturală (chiar și pe cele mai firave), face "priză" cu indiferent ce text și-și mulează antenele după relieful sau...plati-tudinea acestuia, anatomist și fiziolog (cum clamau clasicii!), el tratează cu aceeași aplicație sobră și rechinul și plevușca - semn al profunde vocații exegetice.

O nuanță în plus la acest elogiu: nuanța benedictină. Critici de genul "Călinescu" n-o au. Cei din seria "Lovinescu", da. Ca limbaj, manieră, poze, stil (în valorizarea literarului), LU este un călinescian. Dar prin pasiunea de a căuta "sburători" pe coclaurile țării sau fărîma de lumină în vrafal de maculatură - e un lovinescian. (Mai avem unul, azi: pe Alex. Ștefănescu). Asemenea oameni sunt sănătate curată pentru cei mai anevoie răzbătători, iar pentru instituția literelor sunt, nu mai puțin, o sursă de energie: ei dau plutonului sentimentul demnității și al participării la un oficiu sacru care începe cu boier Neacșu și Dosoftei, trece prin Eminescu și Sadoveanu și n-are capăt.

LU citește cu o mare BUNĂ voință față de literatură, nu față de cititor. De aici, dominantă acestei cărți: pofta de a valoriza, de a pune reușita, scîlpirea, pozitivul în evidență, nu de a tria, nu de a tăia în carne vie. Materia, cel puțin jumătate din ea (v. *Considerațiile statistic-literare*) s-ar fi pretat de minune la tratamente ironice, persiflante, minimalizante (și de "succes" asigurat, căci publicul vrea sînge, vrea tăvăleală prin catran și fulgi). Ulici și le-a reprimat cu admirabilă eleganță și excesivă generozitate, uneori pînă dincolo de linia la care noi, ceștilați, am fi socotit că trebuie să se oprească toleranța. (Las' că nici așa nu împacă pe toată lumea, de mine nu mai zic. Nu înțeleg, de pildă,

de ce, la prozatori, D. Horomnea, C. Stoiciu sau Al. Văduva sunt numai la "Note", în timp ce J. Băileșteanu, I. Boloș sau L. Petru au parte de comentarii. E fals. La "eseu", dacă Ioan Adam e în grupa "3", atunci un Grid Modorcea trebuia să fie în "2", nu la "Note", a scris, pe lîngă trîncăneli, lucruri mult mai substanțiale decît primul; ș.a.m.d.). Dar buna-credință a criticului e mai presus de îndoială - ca și vigilența sa axiologică, manifestată atît explicit, prin calificative, cît și implicit, prin dispunerea în grupele valorice 1-4. Aici, nu-mi pot reprima cîteva obiecții. Trebuiau evitate contradicții de genul: "*M. Cantunari, unul din cei mai buni (s.gp) poeți ai promoției*" (p.132) - dar M.C. e așezat în grupa 2! Dacă e din cei mai buni, de ce nu e în prima? Și alte ierarhizări mă agasează: Cum să fie Emil Brumar în grupa 2 și Dinu Flămînd în 1? Brumar e inventatorul unui ton poetic, al unui micro-univers, al unei linii lirice, nivel la care, altminteri, rafinatul D.F. n-a ajuns. E inadmisibil, mormăi eu. La fel, unde i-a fost atenția lui LU cînd l-a plasat pe M. Mincu în prima grupă, în vreme ce pe C. Ungureanu într-a doua (la acesta din urmă și bibliografia de după 1980 e, vai, ignorată). Un critic de anvergura lui C. Ungureanu nu e mai puțin important și valoros decît Mincu sau Florin Manolescu, e săritor în ochi.

Și fiindcă tot sunt la jumătatea goală a paharului: ce caută D. Petrovici în promoția cu pricina cu o singură carte din 1992? Dimensiunile articolelor, atît de bine dozate (v., iar, *Cons.stat.-lit.*) cunosc și accidente: comentariul la G. Alboiu (plasat la locul său în eșalonul 3) e totuși mai lung decît cel la Cezar Ivănescu (din 1). Analiza pe text, desfășurată cu apreciazabilă fantezie și varietate metodologică își pierde pe alocuri cerbicia axiologică și funcționează în gol ("*revelația scîndării e repede scoasă din cușca individualului și aruncată... în universal...; vizionarismul la care accede el...*" etc., dar nu e vorba nici de Bлага, nici de Eminescu, ci de P. Balahur, din gr. 3). Dar și cînd e să plesnească, cnutul lui LU lasă dîre ("*înclinația logoreică*" - la Angela Marinescu, "*bolboroseală ininteligibilă*" - la Doina Uricariu). Mult mai specifice îi sunt însă lui LU aluzia academică, însinuaarea clară dar necontondentă (Doru Davidovici: "*romane sentimentale și aviatice*"), transferul ingenios de limbaje (la Ș. Foartă: "*impresia tehnică, notabilă cu maxîmîm, se află cu mult mai presus de impresia artistică*"), portretul psiho-intelectual sintetic de factură călinesciană (v. deschiderile articolelor despre M. Iorgulescu sau M. Papahagi) în care, stilistic, atracția și virtuozitățile combinatorii ale lui LU se îndreaptă spre *paradox*, spre *chiasm* (la Dan Laurențiu: "*un vînt...de dragoste mortală ori de moarte îndrăgostită*"), spre *oximoron* (aliat și cu chiasmul, ca la Ion Mircea: "*fragilitatea inexpugnabilă a imaginarii și soliditatea finalmente fragilă a realității*").

Carte compusă din mici respirații care dau un suflu coerent, strălucitoare pe detalii și corectă cu carențe pe ansamblu (dacă ansamblu e), delicioasă cînd criticul își deschide și supapa temperamentului ludic-mușcător, inteligentă fără sincope, ba chiar cu exces de înțelegere - LRC, vol. I, a lui LU ne convinge că locul său e în grupa 1, cu fotografie.

nici nu închide calea altor explorări: dimpotrivă, imaginînd combinații și permutări, tematice sau stilistice, se poate închipui o altă ordonare a materiei.

E o mare pacoste pentru un critic să cadă în obsesia unei istorii a literaturii. Căci constați că, dacă obiectul de studiu nu se schimbă, trebuie să-ți modifice viziunea, argumentele, mentalitatea, modul de a gândi. A fi critic literar nu e totuna cu a fi istoric literar - faptul e evident și din constatarea cît de mult se urăsc cele două tagme (dacă nu se urăsc, se disprețuiesc; dacă nu se disprețuiesc, se ignoră; iar dacă nu se ignoră, este inevitabil să polemizeze). Nu e lipsit de miez să imaginăm opoziția Lovinescu/Călinescu ca fiind alimentată de animozitatea dintre un critic literar și un istoric literar, deși cel de-al doilea a proclamat unitatea și

convergența celor două preocupări. În volumul I din *Literatura română contemporană* se vede cum se înfruntă în conștiința lui Laurențiu Ulici un critic literar cu un istoric literar și în aceasta constă interesul intelectual cel mai mare al cărții. În urma unei aspre negocieri, cei doi au căzut la învoială să scrie un dicționar care să nu fie ordonat alfabetic ci axiologic, să ignore biografiile și să uite timpul istoric. În modul de a scrie, criticul literar îl domină pe istoric; în modul de a gândi dincolo de latitudinea unei promoții, istoricul literar are autoritate asupra criticului. Ulici I și Ulici II stau față în față, așezați pe covor, și-și fură unul altuia bucățile de carton dintr-un joc puzzle pentru a compune aceeași imagine în dublu exemplar, avînd la dispoziție un singur rînd de figurine.

Ion Simuț

Considerații statistic-literare

ÎN "promoția '70", Laurențiu Ulici (LU) include 248 de autori, cărora le consacră 440 de pagini de text, ceea ce dă o medie de 1,77 p./autor.

În cadrul fiecărei secțiuni tradiționale (Poeți; prozatori; dramaturgi; critici, istorici literari și esești), autorii comentați sunt împărțiți în patru grupe valorice, numerotate de la 1 la 4, cu excepția dramaturgilor, în care grupa valorică "1" lipsește, în schimb unul și același autor ocupă o grupă dublă ("4 + 5"), semn că și imperturbabila taxonomie are inefabilul ei. Mai există o a cincea grupă valorică, a autorilor care n-au parte de nici un comentariu, e clar de ce, li se menționează doar anul nașterii și titlurile publicate. În cadrul fiecărei grupe, autorii sunt ordonați alfabetic. (Un număr de 13 prozatori și 7 esești au fost, "dintr-o regretabilă eroare de ordonare a materiei", omiși, urmînd a fi incluși în volumul următor).

Iată numărul de autori și de pagini al fiecărei secțiuni: POEȚI: 151/252 pp. (medie: 1,67 p./autor). PROZATORI: 56/104 pp. (1,86 p./aut.). DRAMATURGI: 5/11 pp. (+3) (2,2 p./aut.). CRITICI, IST. LIT., ESEIȘTI: 36/73 pp. (2 p./aut.).

Relevantă e și repartitia pe grupe valorice:

POEȚI			
Grupa	Autori	Pagini	Medie p./aut.
1)	13	54	4,15
2)	19	41	2,16
3)	48	77	1,60
4)	71	80	1,13
PROZATORI			
1)	6	23	3,83
2)	7	19	2,71
3)	25	40	1,60
4)	18	22	1,22
DRAMATURGI			
1)	-	-	-
2)	2	6	3,00
3)	2	4	2,00
4+5)	1	1	1,00
CRITICI, IST. LIT., ESEIȘTI			
1)	12	32	2,67
2)	10	21	2,10
3)	6	10	1,67
4)	8	10	1,25

Decizia axiologică și spiritul "matematic" ale lui LU au colaborat cu brio în această foarte echilibrată dispunere. E de remarcat cu cîtă precizie grupa a 4-a valorică a celor patru secțiuni oscilează în jurul valorii de 1,15 p./autor; grupa a 3-a, în jurul lui 1,60; grupa a 2-a, în jurul lui 2,10 (cu o excepție, la proză) și doar grupa 1 (cum e și firesc, sunt "monitorii", frunțașii, emblematici) prezintă fluctuații mai mari, în sensul unei scăderi continue de la prima spre ultima secțiune (4,15-3,83-3,0-2,67), ceea ce ar denota un mai mare interes al lui LU pentru comentarea poezilor și a prozatorilor foarte buni, decît a dramaturgilor și a eseștilor de (relativ) același calibru.

Dacă ar fi cuprins doar autori din primele două grupe valorice (ah, trenuri fără ultimul vagon!), comentariul n-ar fi avut 440 de pagini, ci doar 196. Dar asta am spus-o numai cu titlu informativ, sunt de acord că descrierea unei epoci literare nu-i poate ignora pe mediocri, ar fi ca o falsificare a curbei lui Gauss. Totul e unde plasăm pragul de jos.

George Pruteanu

EDITURA NEMIRA
prezintă

IL SIGNORE

de Kunio Tsuji

160 pag, 3000 lei

Prinși în vâltoarea luptelor purtate de marii seniori pentru unificarea Japoniei, misionarii portughezi, acești aventurieri ai credinței, își urmează cu tenacitate țelurile în mijlocul mîndrilor și necruțătorilor samurai, printre intriganții călugări budiști, negustorii fără scrupule, sau umilii oameni de rînd. În învîlmășeala de contradicții și de figuri umane stranie proprii acestui tărîm îndepărtat și fascinant, se conturează cea a tînărului shogun Oda Nobunaga, erou intrat în legendă. Figură mitică a istoriei japoneze, el este cel care a reușit, cu prețul a două decenii de lupte neîncetate, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, să unifice sub sceptrul său Japonia frămîntată de interminabile războaie civile timp de două secole. Istoria acestor lupte, istoria alianțelor și intrigilor politice aduc în lumină personalitatea lui Nobunaga, autoexigența lui nemiloasă și singurătatea celui aflat în căutarea puterii supreme.

CLUBUL CĂRȚII NEMIRA C.P. 26-38 BUCUREȘTI

Dan GIOSU

Poezia ca impuls nativ

FATĂ de Dan Giosu am greșit pe la începutul anilor '80, când l-am "desființat" înainte de a fi debutat în volum. Două volume de poeme apărute ulterior m-au contrazis fără drept de apel. Odată cu apariția cărții Patru plus îngerul (Editura Cronica, 1994), nu mai am ce face decât să recunosc în Dan Giosu cel mai puternic talent liric apărut în ultimele decenii la Iași. Nu am spus cel mai mare poet. Asta o spune, de altfel, chiar el! Sînt, desigur, poeți mai importanți în urbea noastră - sau la fel de importanți - dar, în opinia mea, în cazul acestora - de la Mihai Ursachi la Nichita Danilov și de la Cezar Ivănescu și Emil Brumaru la Lucian Vasiliu - catalizarea culturală este la fel de productivă ca și talentul nativ. De unde provine, atunci, capacitatea de evoluție a lui Dan Giosu, dacă importanța surselor livrești este aproape nulă? Din cîteva renunțări și, mai ales, din eliminarea jocurilor de cuvinte, prea abundente în primele două volume. Nu e o renunțare completă, desigur. Pentru că, în mod natural, omul se joacă, descoperă și limbajul prin joc. Ar mai trebui semnalat, apoi, că exuberanța lirică din primele două volume este subsumată, acum, unei viziuni ceva mai dramatice asupra lumii. Această evoluție este confirmată, de altfel, de cel de-al patrulea volum de poezii, Pătratul umbrei, din care am selectat poemele de față și care urmează să apară la Editura Cronica din Iași.

Liviu Antonesei

Serafim

La opt pași de Moarte
Văzu că Moartea e bună.

Zise El către Ei:

Acum, că nu plouă
să ne odihnim.

Moartea e-aici și ne-așteaptă -
e-aceea de-acolo cu pălăriuță
roz și cu peană de pichere.

Stă pe piatră și-așteaptă.

Ei tropăiau nechezînd:
Haide, haide, Serafim,
ne grăbim ca să murim,
ca la noi în țintirim
garduri verzi să avem de fier!

Ea trebuie-nfii semn
să vă facă
și neagră la față
să-ajungă
cu coasa
să culce la ora amurgului
lanul acela de broaște
ce-obraznic orăcăie...
și doar după-aceea
cu voi o să-și facă
de treabă.

Ei tropăiau nechezînd:
Haide, haide, Serafim,
ne grăbim ca să murim,
ca la noi în țintirim
garduri verzi să-avem de fier!
Ce vă grăbiți?

Și-apoi asta nu-i
singura moarte,
de vreți
eu vă duc
la Moartea Romînerii-n Umbră
sau la Moartea Plîngerii Seci!
A doua e mult mai
înalță ca prima,
îi place plimbarea
în galben vehicul,
coasă nu are -
în loc ține o plasă
ca cele atîta de bune
la prinsul de pești;
a treia e tare glumeată
și scundă,
mult umblă goală
că-i nemăritată
și coasă nu are,
un foc o-nsoțește,
un tunet i-anunță prezența,

tot timpul e îndrăgostită!
Și încă... și încă mai știu -
puteți să alegeți în voie,
nu vă grăbiți!

Ei tropăiau nechezînd:
Haide, haide, Serafim,
ne grăbim ca să murim,
ca la noi în țintirim
garduri verzi să-avem de fier!

Culori

Din lemnul roș de fag mă coboram
și-n lemn mă pregăteam
frumos să intru.
Dar pasărea se cam codea
și cam
pusese-n lemnu-acela galben filtru

Doi ȱngeri beți cînd au văzut că vreau
mi-au dăruit pe loc Purtatul Număr.
Și ca să țină mult
ei l-au
apoi suflat cu abur peste umăr.

Și Unul m-a-ndemnat să intru-n Apă
și să rămîn acolo patru zile -
fiindcă deodată Verde o să-nceapă
și Negru prin rostogolire

Și tot așa turcoaz și gri!
Și violet și roz și alb mai mult -
culoarea-n care eu murii
și la sfîrșit Albastru Absolut.

Lumea cealaltă

Pe lumea Cealaltă
există o baltă
cu pești cîntăreți.
Vină tu, fată,
cu neagră lopată
și albe găleți!

Ia formă de ȱngeră
c-aceia tot sîngeră
ai noștri pereți!

Vin' la amiază
atunci cînd nechează
din apă cei pești;
să le prinzi nechezatu'
acela pătratu',
să poți să-l privești

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil Brumaru

Muza maladă

SÎNT dimineți în care ibricul de jumătate de kilogram, plin cu o cafea fiartă în pripă, pe-un ochi străvechi holbat de aragaz zădarnic, nu-ți mai îmbărbătează mințile, sufletul atîrnă greoi, trupul zace în fotoliul spart, zglobii sînt numai frații lui Gregor Samsa, călătorind inoportun printre vrafurile de cărți (Doamne!, ți-ar trebui încă trei-patru sute de ani de lectură neîntre-ruptă!), îndrăznind chiar străbateră calendarului bisericesc, ca și cum lunile, coloane înalte și sfinte, s-ar petrece într-o clipă sub piciorușele lor fine. Atunci e timpul potrivit pentru citit *Baudelaire*. Mănînci zațul, folosind un creion chimic drept linguriță, și visezi, pierdut în viața altuia, tînjești, în devălmășie, înfiorat de-o groază parfumată, la mîngîierile dezastruoasei Louchette, la Dorothee, la vesnic nesățioasa Jeanne Duval, la actrița Marie Daubrun, la superba Apollonie Sabatier (*La Présidente!*; de ce nu i-ai trimite și tu scrisori?), la doamna mamă Aupick, la misterioasa J.G.F., la servanta Mariette, la cerșetoarea roșcată, la acea necunoscută de pe stradă, la Elisa Nieri (galantissima spioană!), la dansatoarea Lola Montès, la damnablele femei, la o modistă erudită și pioasă, la a doua Berthe, ultimă amantă... Brusc reintri în zi: țiuiturile din urechi, urletul permanent al hidroforului, zgomotul tramvaielor, surprizele acustice iscate de toboganul gunoierului, răbufnirile industriale, apocaliptice, cînd crezi că totul s-a terminat. Și uneori, romantic, țipătul unei locomotive, amintindu-ți copilăria, adolescența, tinerețea, răvășindu-ți regretul că n-ai reușit să prelingi în versuri inefabilul feroviar. Și doar ai locuit în proaspete cantoane, în hălți, în gări paradisiace, în falnice pavilioane C.F.R.... Ma pauvre muse, hélas! qu'as-tu donc ce matin?

Frumoasă vitează,
ne luminează,
prinde-ne-n clești!

Nu-ți tăia părul,
tu lasă mărul
la poartă cînd intri!...
Și-atunci dintr-un noru
tot Adevărul
îți va apărea înainte.

Ți-oi duce dorul,
Tu ȱnger din Corul
Tristeților Sfinte!

Firul de iarbă

În lumina aceea să stai -
lăptoasă, tulbure -
Lumina Domnului...
În apa tot mare picioarele, ay!
părul și ochii și sîngele.

Nu ninge, nu plouă, nu moare nimeni.
Acolo este
așa cum nu este.
Să nu ai rețineri!
Din firul de iarbă
luminile-aceste.

Să stai mult, să-ți dai seama,
Fericito,
Ia o piatră în mîină și ține -
Acolo este așa cum nu este,
să nu ai rețineri!

Eu cînd voi veni
mă voi da peste cap,
într-o pasăre albă să mă transform,
să pot să încap
în sufletul tău
și să dorm.

Apostol Stan, Ion C. Brătianu. Un promotor al liberalismului în România, Editura Globus, 1995.

AM COMENTAT anul trecut o monografie despre Ion I. C. Brătianu datorată d-lui Anastase Iordache. Acum, am prilejul să comentez una consacrată lui Ion C. Brătianu purtând semnătura d-lui Apostol Stan. Cei doi Ion Brătianu, tatăl și fiul, sînt, adesea, confunziți chiar în cercurile intelectuale cu preocupări pentru istoriografie. Îmi aduc aminte de un episod al unei astfel de confuzii petrecut în 1977. Dl. Sergiu Nicolaescu realizase un film despre 1877 care fusese oprit de cenzură pentru că apăreau acolo figura regelui Carol I și a primului ministru I. C. Brătianu. Bătăios, regizorul obținuse o audiență la Miu Dobrescu, pe atunci președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste. În așteptarea orei de audiență, se afla în biroul unei case de filme și prezenta celor doi redactori argumentele sale. Cel pe care puneam mai mult preț era: "lăsați-mi-l în acest film pe Brătianu și fac imediat un altul despre 1907 în care îl rad pentru rolul îndeplinit în înăbușirea răscoalei". Cum din întâmplare mă aflam în acea încăpăre, i-am replicat că îi va fi greu să realizeze această performanță pentru că Brătianu de la 1907 era altul, fiul celui ce fusese prim-ministru la 1877. Descumpănit, cunoscutul regizor m-a întrebat: "Știi pozitiv asta?". Și nu părea convins nici cînd i-am spus că Brătianu de la 1877 murise în 1891, fiind nevoie de asigurarea celor doi redactori că, istoric literar fiind, știu ce vorbesc. Astfel de confuzii regretabile am întâlnit, nu o dată, din păcate, și în cărți. Nu-mi fac iluzii că această confuzie va fi curmată. Dar, oricum, e o bucurie că avem azi cîte o monografie despre cei doi mari Brătieni.

Dl. Stan Apostol așteaptă de zece ani să-și publice monografia despre Brătianu cel bătrîn, rugîndu-se de editori. Pe vremea dictaturii, I.C. Brătianu era un nume aproape proscris. Putea fi citat într-un studiu sau o carte. Dar nici vorbă nu putea fi de o monografie, privilegiu exclusiv al lui Ceaușescu. Apoi, după decembrie 1989, a venit cenzura economică, tot atît de potrivnică. În sfîrșit, s-a găsit un editor priceput, dl. Tudor Stoica, și d-sa a publicat această carte la editura pe care a întemeiat-o, "Globus". Am citit cu atenție și cu creionul în mînă monografia d-lui Apostol Stan. Nu se citește ușor, poate și din cauza stilului greoi și otova. Aș fi voit o psihobiografie, care să pătrundă, fin și nuanțat, în psihologia marelui bărbat de stat, recreîndu-i personalitatea din interior. Ni se oferă numai o tradițională monografie istoriografică. E necesar, mai de mult, ca istoricii noștri să treacă de la monografia documentară la cea mai aerată a portretului psihobiografic. Vor avea, atunci, cu cărțile lor, mai multă audiență și vor înălța istoriografia la alt stadiu decît cel primar. Pînă atunci, mă mulțumesc însă cu ceea ce ni s-a dăruit. Și darul e de preț. Nu numai pentru că e prima monografie despre Ion C. Brătianu dar și pentru că realizarea ei dovedește scrupuloasă documentare, inclusiv în arhive și biblioteci. Nimic din ceea ce se afirmă în carte nu trece dincolo de document. Sau, mai bine, orice apreciere sau descriere de moment biografic se sprijină pe probe documentare care, adesea, impresionează plăcut. Tot înaintînd în lectură (cartea are 465 de pagini burdușite) realizezi, îndată, efortul mare al autorului, care și-a urmărit

eroul din fazele începutului pînă tîrziu, ale experienței. Adică o viață extraordinară de om ieșit din comun care și-a dăruit energia marilor chemări ale istoriei timpului său.

Destinul a fost, dacă ne gîndim atent, bun cu Ion C. Brătianu. L-a așezat mereu în fruntea evenimentelor mari ale epocii, legîndu-i numele de actele politice fundamentale ale României moderne (revoluția de la 1848, Unirea din 1859, proclamarea independenței din 1877, declararea statului român ca regat din 1881), și, apoi, prin lungă sa guvernare de 12 ani (1876-1888) i-a fost dat să pună bazele statului român modern. Numai Kogălniceanu îl egalează, poate, ca importanță din acest punct de vedere. Deși, cred, că lui Brătianu bătrînul istoria sau destinul i-au fost mai faste decît lui Kogălniceanu. Numele lui va rămîne, de aceea, nemuritor în istoria poporului român.

Această concordanță între voința destinului și înfăptuirea personalității este datorată, în coplesitoare măsură, dăruirii devotate și unui consum de energie colosală. Deși a frecventat, vreo doi ani, cursurile de la Collège de France, nu s-a întors în țară cu vreo diplomă. Dar acolo i-a cunoscut pe Michelet, pe Edgar Quinet, făcîndu-și-i apropiați. Și aceștia erau străluciți apărători ai cauzei românilor. Se împrietenește acolo, în capitala Franței, cu un mare grup de români, intră în masonerie și devine revoluționar activ și radical. Și-a întrerupt cursurile, și, în 1848, s-a înapoiat în țară, alăturîndu-se revoluționarilor și devenind, după revoluție, secretar al guvernului provizoriu. Era unul dintre stîlpii aripilor radicale a revoluționarilor munteni, intrînd mereu în conflict cu moderații. Exilat, după înăbușirea revoluției, se stabilește pentru nouă ani de surghin în capitala Franței, unde își reia, împreună cu prietenul său de o viață C. A. Rosetti, legăturile cu cercurile revoluționare, inclusiv cu cele mazziniene. Trează îl era cauza politică a românilor, ajungînd, în 1856, pentru asta, în audiență la împăratul Napoleon al III-lea. Conjunctura ne era fastă și împăratul francezilor, pentru a diminua din tendința expansionistă a Rusiei și acapararea imperiului otoman, dăduse cîștig de cauză, la conferința de la Paris, principatelor românești. În iulie 1857 Brătianu era la București și militează

pentru Unire. E ales deputat în Adunările Ad-hoc și e printre aceia care determină, în București, alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Munteniei, după ce fusese ales al Moldovei. Continuă să se situeze pe cele mai avansate poziții radicale (în activitatea politică propriu-zisă și cu incendiare articole în *Românul*, înființat de Rosetti și de el), supărîndu-i pe Cuza și pe Kogălniceanu. Era adeptul spiritului revoluției franceze, al socialiștilor europeni din acea vreme, vorbind limpede de "apăsarea de clasă la clasă". Intră în conflict cu Cuza, respingîndu-i aplecarea spre cazarism, face parte din complotul care a determinat actul abdicării silite a domnitorului și, în 1866, el este acela care stabilește personal contact cu dinastia de Hohenzollern, aducîndu-l în țară, într-o călătorie aventuroasă incognito, pe cel ce va deveni Carol I. E ministru în cîteva guverne ale principelui Carol. Dar deranjat, și acum, vederile sale radicale care nu îi erau inculcate, cum se credea, de prietenul Rosetti ci reprezentau, cu adevărat, propriile sale convingeri, voind o Constituție liberală (o va obține), reformarea decisivă a proprietății agrare, o lege electorală larg democratică. Or, aceste principii - ca și altele - creau mari și iritate împotriviri. Nenorocirea era că și-a ridicat în cap nu numai conservatorii, dar și pe ceilalți liberali, mai moderați (Kogălniceanu, Gh. Vernescu, N. Golescu, Ion Ghica și fracționistii ieșeni ai lui N. Ionescu). A fost în cîteva rînduri ministru, fiind mereu nevoit să demisioneze sau să fie demis. Ținta sa era să grupeze liberalii într-un partid unit. În timpul guvernării conservatoare Lascăr Catargi (1871-1876) întemeiază cluburile secrete ale roșilor (asta a fost, în epocă, denumirea aripilor radicale liberale conduse de Brătianu și Rosetti). Aceste cluburi secrete au fost embrionul partidului, care se întemeiază, oficial, în 1875, Brătianu izbutind să adune sub steag toate nuanțele liberale. A fost, această înfăptuire politică, o mare izbîndă a lui I. C. Brătianu, care a știut, abil, să-i adune pe toți liberalii în luptă pentru debarcarea conservatorilor. Vor fi, și de acum încolo, continue disensiuni în PNL. Dar partidul exista ca un puternic centru politic, peste care domina, deloc din umbră, I. C. Brătianu. Kogălniceanu, șeful

unei aripi, e, aici, o personalitate estompată. Șeful necontestat e Brătianu. Astfel ajunge premier, în iulie 1876, I. C. Brătianu (care-l va coopta în guvern pe Kogălniceanu de abia în aprilie 1877, revenind în guvern, în iulie 1879, la Interne, plecînd și de aici, prin demisie, în aprilie 1880). Aceasta va fi amintita lungă guvernare de 12 ani a lui I. C. Brătianu, în care vreme s-a înfăptuit independența și proclamarea regatului și, cum spuneam, s-au pus fundamentele României moderne. Dl. Apostol Stan descrie și analizează cît se cuvine tratativele cu Rusia în preajma și după războiul din 1877, mișleasca răpire a celor trei județe românești de la sudul Basarabiei, conferința de la Berlin din 1878 și zbaterea, acolo, a lui Brătianu și Kogălniceanu (Mi se pare că sînt, aici, insuficient puse în valoare tribulațiile, atît de încinse, în jurul modificării articolului 7 din Constituție). Cum se înfîșlează de obicei, o lungă guvernare erodează partidul de guvernămînt. Dihonia în PNL a fost, de prin 1882-1883, foarte mare, ajungîndu-se ca fruntași liberali (în frunte cu Dumitru Brătianu, fratele premierului) să se alieze cu unii conservatori în "opoziția unită". I. C. Brătianu schimba mereu miniștrii, cumula portofolii și izbutea să potolească înverșunarea amenințînd, în parlament, cu demisia, ceea ce nu convenea deputaților și senatorilor liberali care voiau să-și păstreze mandatele. Va demisiona, tîrziu, în 1885, va alege un nou parlament cu majoritate liberală, dar vrajba intestină nu se va disipa. Semnificativ cu totul e faptul că I. C. Brătianu renunță acum la radicalismul său aproape socializant în favoarea unui pragmatism rece, moderat pînă aproape de conservatorism. Asta va provoca ruptura de C. A. Rosetti care, în 1883-1884, îl părăsește polemic, atacîndu-l vehement în *Românul*. A izbutit, din 1886, cînd a demisionat, să revigoreze PNL, fără ca disputele să se încheie cu totul. Moartea l-a izbăvit în 1891, la 70 de ani, vlăguit, bolnav și aproape sătul de politică. Dar de ar fi putut-o lua de la început, tot așa ar fi procedat. Plămada din care a fost zămislit acest mare bărbat de stat era militantismul politic și dăruirea totală pentru propășirea țării sale.

O monografie despre I. C. Brătianu

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

Jocuri de cuvinte populare: nonsensuri

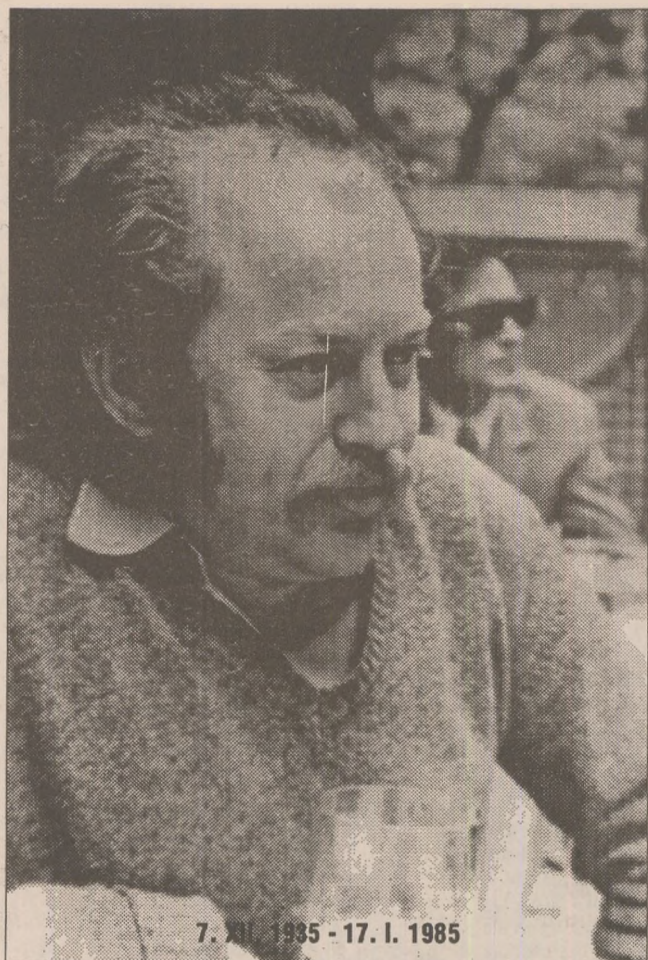
LIMBAJUL popular are o tradiție a jocului cu semnificațiile cuvintelor: prin salturi neașteptate de la un sens la altul, de la afirmație la negație, ori prin substituții arbitrare, prin combinări absurde. G. Baronzi publica în 1872, în volumul *Limba română și tradițiile ei*, o listă (destul de eterogenă) de "păcăriri": "s-a rupt drumul în mijlocul carului", "tranca-sleanca, mere acre", "miroase a pute" etc.; una dintre ele - "Dumnezeu să te iepure în ziua de Caracal" - constituie atestarea - mai elaborată - a unei figuri care apare la Creangă și este des citată ca exemplu de "deraiere lexicală" ("Dumnezeu să te iepure!"). Ultima parte a unei sintagme stabile este substituțită pe baza unei minime asemănări fonetice (adesea doar primul sunet e comun termenului înlocuit și celui care îl înlocuiește); regula jocului este de a produce o cît mai mare incompatibilitate semantică și chiar sintactică cu contextul - antrenînd efectul de absurd. În vorbirea familiar-argotizantă contemporană, o deraiere lexicală maximă se poate recunoaște în parodia paremiologică "vrabia mihai viteazu". În proverbul glumet "frunză verde de dai n-ai", punctul de translație îl constituie conectorul *de*, jocul bazîndu-se pe dubla interpretare a acestuia - ca o prepoziție în clișeuul introductiv "frunză verde de..." - și ca o conjuncție condițională ("dacă dai..."). Același suport îl are (tot în sfera familiar-argotică) unul dintre răspunsurile "necooperative" - dar culte - la întrebarea "de ce?": "de treci codrii de aramă...". Continuitatea între formele moderne ale oralității populare și cele tradiționale mi se pare incontestabilă. În comedia lui Hasdeu *Trei Crai de la răsărit*, personajului Petrică (autohtonul tipic) îi este atribuit distihul ironic: "Frunză verde ceapă coaptă,

ș-aș mînca zăpadă friptă" (I, 1) - în care nonsensul este și mai insistent marcat, accentuat prin oximoron. Marica Pietreanu - în cartea sa despre *Salutul în limba română* - enumeră și comentează cîteva "non-saluturi" populare: formule parodiate, negate, adesea tot cu aspect de asociere absurdă ("adio și-un praz verde").

Un alt tipar al asocierii neașteptate îl constituie negarea, printr-un circumstanțial, a unei condiții principale pentru procesul desemnat de verbul regent. În interpretarea lui I. Iordan, sensul negativ al expresiei "a o pune de mămăligă" s-ar explica etimologic prin complementul "fără făină", "care, la început, trebuie să fi fost obligator" (*Stilistica limbii române*, 1994, p. 320; comentariu mai bogat în notele la ed. a II-a, 1975). I. Iordan considera că în forma inițială, integrală, a expresiei - care ar fi fost deci "a o pune de mămăligă fără făină" - e descrisă o situație dramatică: "greutatea mare, imposibil de învins, se ivește în momentul în care constăți (după ce-ai așezat pe foc ceaulul) că n-ai făină, adică elementul cel mai important pentru... fabricație" (id.). Formula extinsă "a o pune de mămăligă fără făină" mi se pare însă, mai curînd, o glumă ulterioară, un mod de a semnala ironic, prin negare literală, faptul că expresia "a o pune de mămăligă" este folosită figurat. Același mecanism îl găsim într-o replică a lui Jupîn Dumitrache (*O scrisoare pierdută*, I, 18): "m-a fierț fără apă". Fierberea fără apă nu e o fierbere mai gravă - cum ar fi, după Iordan, prepararea mămăligii fără materie primă! - ci pur și simplu o "non-fierbere", o fierbere figurată. Sensul figurat (și glumet) este semnalizat prin negarea atributelor procesului real.

Punctul de pornire

7. XII. 1935 - 17. I. 1985

LA ÎNCEPUTUL deceniului șapte, deși abia publicase primul volum (*Copacul*, 1963), Sorin Titel era o prezență remarcată, ba chiar se poate spune că era socotit, alături de Nicolae Velea, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, printre protagoniștii *dezghețului* literar. Autori de schițe și povestiri, acești prozatori tineri produsese, în climatul de atunci, o vie impresie de nouitate. Mai figura în enumerările criticii timpului, în rînd cu ei, și Vasile Rebreanu, ieșit mai apoi din atenția comentatorilor literari.

Fie și numai faptul că acești prozatori se orientau cu precădere către proza scurtă era, în epocă, un element de înnoire și de contrariere a obișnuințelor. Anterior, la mare cinste fusese romanul, romanul-frescă. Ne amintim abundenta de dialogii, trilogii sau tetralogii de tipul *Bărăgan*, *Sfîrșitul jalbelor*, *Zilele vieții tale*, bronzozauri epici meniți să satisfacă gustul oficial pentru monumentalitate, pentru epopeic.

Prozatorii din noul val ai anilor '60 s-au sustras obsesiei monumentaliste, din instinct artistic dacă nu și din considerente de ideologie literară, sesizînd subrezenția impozantelor edificii narative realist-socialiste, de felul celor amintite, schematicismul conflictelor și convenționalismul personajelor de care acestea uzau. Poate și pentru a le evita, noii prozatori au recurs masiv la schiță și povestire, impunîndu-și să evolueze, cel puțin o vreme, în suprafețe restrînse, cultivînd instantaneul, secvența, imaginea decupată. Au reușit astfel, slujindu-se de aceste formule mai suple și mai puțin pretențioase, să surprindă măcar ceva din spontaneitatea vieții, din curgerea ei naturală, liberă, neîndiguită de scheme. Realitatea cea de toate zilele, astfel cum și-o reprezentau acești prozatori din noua generație, apărea în înfățișări omeneste credibile, mai credibile, în orice caz, decît aceea din amintirile romane-frescă, unde totul era proiectat după normative și unde cerințele tipicității ("eroi tipici în situații tipice") anulau din pornire individualul, particularul. Eroii "sucțiți" ai unui Velea, de pildă, erau "netipici", reacționau "anapoda", "pe dos", în tot felul de împrejurări și ele "ciudate", "netipice", contrazicînd șabloanele, schemele, dar nu și spiritul vieții, deși tocmai lucrul acesta le reproșau criticii dogmatici, alarmați de ceea ce socoteau că începe să fie, în manifestarea tinerilor prozatori din epocă, o periculoasă erezie. Și chiar era o erezie, prin destule aspecte, acțiunea noilor prozatori, dar una față de

canoanele realismului socialist, deci o erezie benefică, ale cărei efecte s-au și văzut deîndată. Literatura va primi, datorită contribuției lor, o infuzie de autenticitate. Trebuie să menționăm, desigur, că acțiunea acestor tineri nu ar fi putut avea loc în orice condiții, că ea a profitat oportun de mica relaxare ideologică de la începutul deceniului șapte.

POVESTIRILE și schițele lui Sorin Titel se înscriu în acest curent primenitor, desfășurînd, printre altele, o polemică subtextuală cu ceea ce spuneam că era, în proza epocii, obsesia monumentalului. Romanele frescă pe care le-am evocat (nu doar ele dar categoria pe care o exemplifică) erau una din expresiile acestei obsesii, manifestată în tentativa de cuprindere socială vastă și în velenitatea de a face din toate personajele *exponenți ai istoriei*. Eroii narațiunilor scurte ale lui Sorin Titel nu sînt astfel de exponenți, sau dacă sînt, ei sînt exponenți ai micii istorii, ca să vorbim astfel, ai istoriei nespectaculoase, ai acelei istorii trăite din perspectiva insului comun, a omului din mulțime, a individului situat la periferia evenimentelor mari, răsfrînte în fapte de viață curentă, obișnuită. Omul acesta trăiește și el, fără doar și poate, istoria, dar fără a avea sentimentul participării la ea decisive, de multe ori nici măcar înțelegînd că face parte din istorie, necum că ar fi un exponent al acesteia. Pentru Sorin Titel astfel de oameni nu sînt, literar vorbind, mai puțin interesanți, mai puțin elocvenți, ca destin, decît "exponenții istoriei", mai puțin semnificativi pentru ceea ce este esențial în existența umană dintr-un timp anume, și de aceea, pe urmele unui Cehov, scriitorul mult îndrăgit, încă din tinerețe, Titel se va preocupa, în schițe și povestiri, de astfel de oameni. Ca și în romanele de mai tîrziu de altfel, în care proiectează la altă scară aceeași umanitate.

Temele prozatorului, în povestiri și schițe, sînt "banale", adică îi sînt oferite de explorarea cotidianului, cu împliniri și personaje modeste dar fără a fi totuși cenușii. O irizare aparte le însoțește prezența, potențatoare, un nimb de spiritualitate, o aură simbolică. Iată două schițe între care există o continuitate a subiectului, *Dimineața* și *Vara*. Adoptînd o tehnică cinematografică a expunerii faptelor, apropiată de aceea a neorealismului, prozatorul filmează cîteva momente din existența unei familii de muncitori, momente devenite ritualice prin repetare, prin desfășurarea identică în fiecare zi: "ceasul sună la ora cinci fără un sfert, iar ceilalți continuă să doarmă nestingheriți. Ceasul acesta, care suna la o oră atît de mică, nu era pentru ei. Se întoarseră dar, își schimbă poziția mîinilor, și-și continuă somnul. Mama sări repede jos din pat, își îmbracă, cu ochii cirpiți de somn, o fustă largă, se duse apoi la sobă să-și încălzească spatele dar soba se răcise, și-și luă repede pe ea o haină veche". Urmează pregătirile pentru trezirea celorlalți, în ordinea știută, a tatălui, a copiilor, a nepoților, aprinderea focului, încălzirea ceaiului, în timp ce gîndurile mamei aleargă de la un lucru la

altul, de la frămîntarea în legătură cu perspectivele băiatului cel mare, despărțit de nevastă, la grijile imediate ("Trebuie să duc la reparat pantoful stîng al fetei"). Eroina aceasta se multiplică în proza lui Sorin Titel în versiuni numeroase, impunînd figura mamei ca o figură focalizantă a scrisului său. Reapare și în schița *Vara* care surprinde alt moment din existența aceleiași familii. Este o zi cînd mamei îi e urît pentru că tata e plecat la odihnă, la Predeal, iar cu fiul său Adrian, venit în vacanță de la facultate, nu prea are ce vorbi. Ceva nelămurit i-a înstrăinat. O urmărim trebăluind prin încăperi cam absentă, făcînd ordine într-un dulap vechi, în care Adrian își ținea lucrurile. Deodată ceva o tulbură: a găsit un desen al băiatului (era și pictor) care o reprezenta pe ea. În portret apărea înfrumusețată, cu o expresie mai senină, cu o privire mai vie, așa cum avusese desigur în tinerețe. Un val de fericire o inundă. O vedem apoi plecînd cu nora sa să se scalde în rîul de la marginea orașului, într-un loc pe care îl știa de cînd era copil. Tabloul final, de la rîu, e nimbă de o blîndă lumină pacificatoare, sugerînd calmul lăuntric redobîndit de eroină. Încă din perioada începuturilor, căreia această schiță îi aparține, Titel se dovedește un maestru al caligrafiei nuanțelor sufletești, al variației subtile de stări, notată cu extremă finețe.

Nevoia de a comunica și corolarul ei, oroarea de singurătate, de izolare se constituie ca motiv principal în schițele lui Sorin Titel. Eroii multora din ele sînt adolescenți sau copii, suflete în formare tînjind după afecțiune, aspirînd în prietenie și dragoste. *Idilă*, *Gerul*, *Onomastica unui adolescent* înfățișează înmugurirea sentimentelor delicate în sufletele unor tineri care simt impulsul de a se dăruia, de a-și revărsa prea plinul afectiv asupra cuiva, chiar dacă obiectul reveriilor intime este încă neprecizat, uneori doar o proiecție iluzorie, o fantasmă ca acea apariție a fetei necunoscute în camera adolescentului. E un elogiu al gingășiei și purității în aceste proze care, deși poetice, înfrînează revărsările sentimentale. *Într-o zi de duminică*, *Zborul*, *Gardul* sînt momente din copilărie evocate tandru, în același caracteristic registru al discreției expresive.

Cerul de idilă al schițelor cunoaște însă și întunecări, adumbriri, infiltrări de note dramatice, atunci mai ales cînd spațiul copilăriei este părăsit. Eroina din *Iarnă fierbinte* are conștiința difuză a irosirii vieții alături de un bărbat grosolan și indiferent. Ivirea tînarului electrician îi amintește că ea însăși e tînră, răscolindu-i sentimente de multă vreme adormite, atrofiate. Sărutul pe care i-l dă acestuia e curat, semn al deciziei de a schimba ceva, de a sfîrși cu singurătatea. Oroarea de singurătate o trăiesc și alte personaje ale schițelor lui Sorin Titel. În *Copacul* luăm act de confesiunea, cam literară, cam patetică a unui bărbat părăsit de soție ("...Așa am rămas singur, frățioare, am rămas singur, dragule, ca o floare uscată și mă frămînt, și mă zbat, căci vezi tu, fără dragoste nu se poate trăi."). Frămîntarea omului rămas singur e urmărită alături în ipostaze și mai intens dramatice. În *Durerea* este vorba de zbulciumul unui om căruia i-a murit nevasta, femeie tînră, faptul întîmplîndu-se tocmai atunci cînd între cei doi, după o fază de neînțelegeri, începuse să încolțească o adevărată iubire. Un caz asemănător este expus și în schița *Sofica*, surprins însă nu în momentul de culminație a durerii ci după liniștire, după redobîndirea echilibrului interior. O variantă a temei o înfil-

nim în *Căldură*. Panica, răvășirea de e cuprins bătrînul la moartea acelei care împărțise viața pînă atunci (reflex al aceleiași spaima de singură comună eroilor lui Titel).

CINE privește retrospectiv creația epică a lui Sorin Titel constată că ea a urmat o evoluție graduală, de la simplu la complex. Schițele și povestirile din anii început erau mai ales decupaje de înplări din realitatea imediată, proiectate după cum spuneam, în maniera neoromului cinematografic. Micul roman *Reîntorcerea posibilă* (1966) valorifică astfel de decupaje în organizări epice complicate, procedînd prin suprapuneri interferări de imagini al căror rost est impună impresia de concomitență simultaneitate a desfășurării faptei. *Dejunul pe iarbă* (1968) va fi o scriere în maniera noului roman de la care pămîntul viziunea "depersonalizată"; modul de captă fără ierarhizare suvoiuil vieții. *Lunga călătorie a prizonierului* (1971) parabolă, convertind epicul în alegorie fine, ciclul de romane inaugurat cu *Îndepărtată* (1974) aduce o intensificare a percepției concretului, o sporire a acuității evocator-realist, executînd în același timp, numeroase pătrunderi fantastice, cu treceri repezi dintr-o parte în alta. Atingerile cu formula realistă, lui magic al prozatorilor sud-americani (Borges, Márquez) sînt foarte multe, mai notăm că evoluția de la simplu la complex s-a petrecut, în proza lui Sorin Titel, odată cu aceea de la restrîns la amplu. Scrierile prozatorului au crescut de la una la cealaltă, în dimensiuni, dar și în ma carte antumă a lui Titel, roma *Femeie, iată fiul tău!*, fiind și aceea cea mai întinsă rază de cuprindere.

Din perspectiva operei între schițele și povestirile lui Sorin Titel apar ca punctul de pornire al unei acțiuni literare coordonate riguros, de la început gîndită în desfășurare. Prozatorul așeză care unora li s-a părut, la un moment dat, hărăzit numai fragmentarului, avînd vocația construcției armonizate, astfel cum, citindu-l integral, oricine poate vedea.

Gabriel Dimisie

Epistolar

Deși numai una din cele trei scrisori publicate mai jos menționează locul (și data) expediției, toate mi-au fost trimise din Timișoara, orașul în care Sorin Titel a trăit șapte ani, între 1964 și 1971. Cititorul va observa, desigur, poate cu mirare, că într-una din epistole îmi scrie că la Timișoara se simte "foarte bine" iar în alta că "Timișoara e imposibilă". Numeroase și pe deplin creditabile mărturii (printre care și a dlui Iosif Titel, autorul unei cărți despre viața fiului său) ne îndreptătesc să credem că a doua afirmație exprimă o nemulțumire de moment, atenuată și ea, de altfel, în chiar cuprinsul aceleiași fraze: "...în schimb aici se poate scrie în liniște și asta e principalul". Într-adevăr, epoca timișoreană a fost literar deosebit de productivă pentru Sorin Titel, iar omeneste una în care a legat prietenii durabile.

Prima epistolă, potrivit datării, este așadar din anul stabilirii la Timișoara. Cea în care îmi vorbește de trimiterea fotografiilor este mai mult ca sigur din august

Un suflet cu mai multe corpuri

În anul 1954

LA ÎNCEPUTUL anilor '70, când m-am angajat la corectura "României literare", aveam un soi de cult al Scriitorului, cum copiii mici pentru părinți. De aceea îmi era greu să cep o Uniune a Scriitorilor cu sute și sute de membri, cum nu e de conceput o Uniune a Sfinților. Scriitorii trebuiau să fie unul și unul (una). Dar acolo, în redacție, oricine intra pe ușă își zicea scriitor. Scriitorii de reportaje cu citirile și "arc peste timp", scriitorii de rime cu zbor-condor-viitor, semnatarii de uri și adeziuni, toți cei care își puseseră numele pe operă - pocneau de orgoliul acestui titlu, dădeau sfaturi la care se recomandau "Scriitorul Cutare de la Casa Scînteii" și erau chemați de activiști să dezbată. Deruta n-a ținut mult fiindcă, din fericire, autoritatea redactorilor revistei nu mi-au contrazis, iar textele pe care eram nevoită să le citesc atent, erau cele cu care venisem din bibliotecă. Mă consideram în vârstă că mă simțeam tocmai acolo. Dar și mai în vârstă am fost că i-am putut cunoaște. M-am prietenit întâi cu Marius Robescu și Virgil Mazilescu și, prin ei, cu Sorin Titel. Deși era mai tânăr și publicase pînă atunci cam opt cărți - cu titluri ca "Călătorie a prizonierului", "Mi-am amintit de război" și "Țara îndepărtată" mă făcuse să cred că e unul din cei alesi, în stare să creeze o lume - nu m-a privit sus, am comunicat firesc, de la început și, cu cât îl cunoșteam mai des și stăteam mai mult de vorbă, cu atât mă simțeam mai tare. Fervoarea, entuziasmele, pre-

ocupările, zăpăceala, lăcomia lui îmi inspirau o duioșie maternă. Pe Sorin simțeam nevoia să-l lauzi, să-l ocrotești, să-i porți de grijă ca unui copil.

Și celelalte colegi de la corectură se bucurau de cîte ori apărea pe ușă, iar lui îi pria atmosfera feminină afectuoasă. Zăbovea cu plăcere între noi, sub pretextul că își citește cronicile în șpalt, dar, oricîtă grabă ar fi fost, cînd venea Sorin lăsam șpaltele de o parte. Ne informa despre spectacole, discuri și cărți ce nu trebuie cu nici un chip pierdute, ne consulta în privința noilor achiziții vestimentare (era cochet), vorbeam și despre mîncăruri (tare mai era pofticios), ne povestea despre mama, sora și nepoata lui, cu iubire. Răspîndea totdeauna în birourile alea înghețate și înțesate de microfoane o căldură umană, o însuflețire contaminantă. Cu Sorin Titel te simțeam bine și bun.

Într-o vreme în care oamenii deveniseră bănuitori, morocănoși și cinici, el își păstrase ca prin minune pofta de viață și, nici nu știu cum să-i spun, blajinătatea? disponibilitatea? încrederea? De aceea mă și temeam pentru el, mi se părea vulnerabil. Putea să cadă victimă brutalității, grosolăniei. Or, dacă era ceva ce el chiar nu putea suporta, acestea erau brutalitatea, mitocănia. N-avea aptitudini de luptător, deși cred că i-ar fi plăcut să fie.

Cînd l-am cunoscut era deja un bonom rotofei (parcă-l aud, supărat: "eee, chiar așa, rotofei?!"), se îmbrăca elegant, părul i se rărise pe frunte, dar credea că seamănă cu James Dean. Mai în glumă, mai în serios, i-am spus că nu văd asemănarea. A venit special să-mi arate fotografia de prin '54-'55 în care aducea, într-adevăr, cu actorul lui preferat, prototip al adolescentului revoltat. Probabil că, sub vîrstele adăugate (și lepădate în scrisul său ca niște haine ce-l deghizau), el chiar așa era, foarte tînăr.

Cînd venea însă vorba de literatură, Sorin Titel devenea un bărbat sigur pe sine, cu opțiuni ferme, puternic. Acolo nu mai aveai de ce să-l cocolești. Știa el bine ce face, ce are de făcut. El, atît de tolerant cu slăbiciunile omenești, se dovedea tranșant. Impostura în artă îl scîrbea. "Proștii ăia". "Nici nu merită să vorbim". Erau și dispute literare în care "merita să vorbim", nu ezita să se înfrunte. Am asistat la o ceartă în toată regula al cărei subiect era Céline, proaspăt apărut în românește. Lui Sorin nu-i plăcuse. Nici n-avea cum să-i placă lui, scriitor al iubirii, închinat la Melville, Faulkner și Cehov. Robescu și Mazilescu îl contraziceau vehement. Țin minte pata

roșie apărută pe fruntea lui Marius, a cărui voce, cînd se înfuria, scădea pînă la șoaptă și glasul tunător al lui Mazilescu, punctat cu lovituri de pumn în masă de zdrăngăneau paharele. Sorin nu se lăsa. Cu o cută încăpățînată între sprîncenele blonde repeta "Nu pot să-l sufăr, nu se poate scrie așa" și semăna uluitor cu James Dean.

Trecuse ceva timp de cînd trăiam în preajma lor, "mistica Scriitorului" se risipise, înlocuită de o înțelegere mult mai prețioasă: că ei, scriitorii, n-aveau nevoie, ca alții, de funcție-copii-mașină ca să se autoconvingă că viața lor e autentică. Viața lor avea un sens clar, prin literatură.

Sorin Titel, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, prietenii lor Lucian Raicu, Leonid Dimov, Dana Dumitriu, Valeriu Cristea, Norman Manea, Ileana Mălăncioiu, Marcel Mihalăș, Gabriela Adameșteanu, Mircea Ivănescu și încă destui, destui alții din jurul revistei noastre îmi apăreau atunci ca un suflet cu mai multe corpuri, sufletul literar viu. M-am apucat să scriu din dorința de a fi primită în acel refugiu din raza de acțiune a "perfectului" compus cu auxiliare tot mai mincinoase. Apoi au început să moară. O perioadă cumplită, cînd Răul parcă se îndîrjise furibund împotriva corpurilor încă tinere, pline de forță creatoare. Cu fiecare biet corp pus bine în pămînt - Dimov, Mazilescu, Robescu, Nichita, Dana Dumitriu, Marin Preda, Ioana Creangă, Marcel Mihalăș, Grigore Hagiu, Nicolae Velea - sufletul acela slăbea, de-abia se mai trăgea, dispersat, atomizat, prin birourile înghețate și înțesate cu microfoane. Pentru locurile rămase goale se înghesuiau proștii ăia, zelatorii. Îți venea să fugi, să pleci. Unii au plecat.

SE ÎNTÎMPLĂ - dureros de normal - ca, după mai mulți ani, luați cu viața, să-i mutăm pe nesimțite ceva mai în spate în gîndurile noastre pe cei ce nu mai sînt, ca pe niște lucruri la care nu mai ai de umblat prea des. La aniversări, la comemorări... Cu scriitorii e și altfel. Cărțile lor rămîn, cînd rămîn, pe raftul din față, la îndemînă. La cărțile lui Sorin Titel sînt sigură că se vor gîndi și cei născuți după dispariția lui.

Unei foarte tinere colegi de redacție care i-a studiat de curînd cărțile la facultate și care m-a întrebat cum era el, i-am spus că semăna cu James Dean.

Adriana Bittel

intrucît excursia în luna mai avusese loc în luna iulie iar pentru sepsi anunța venirea la (între timp călătorise și în Italia). A treia scrisoare, în data din 1967 sau, cel puțin la începutul lui 1968, romanul la care lucra și se dorea "mai solid" decît "Reîntoarcerea posibilă" și "Dejunul pe iarbă" și a lîrșitului verii lui 1968. Trăsături ale firii lui sînt puse în evidență de scrisorile: pasiunea de a scrie în toate e vorba de de sosiri sau plecări) și de descoperitorului de "Textele proprii trimise în scris" (seria Băieșu), unde scriitorii, le însoțește de ale pe care îi recomandă, să fie publicate. Le dă, să cum se poate vedea, că succinte, cele trei ceva despre felul de a scrii și motivul pentru oducem în acest cadru.

Timișoara, 28 iulie '64

Dragă Gabriel,

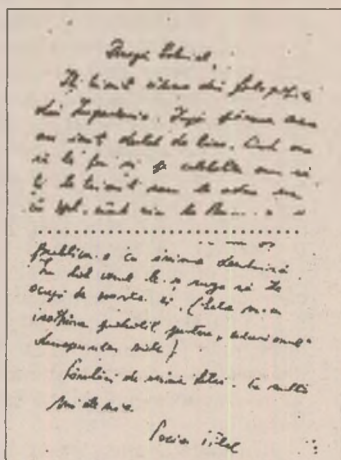
Îți trimit cu foarte mare înfrînzare reportajul, totuși sper că nici acum nu e prea tîrziu. Cu toate că m-am chinuit mult cu el, nu știu dacă e ceva de capul lui. Sper în orice caz să meargă. Fragmentul de roman ți-l trimit peste o săptămînă, sau vin eu cu el înainte de a pleca în excursie (voi întreprinde cîteva zile la București).

La Timișoara mă simt foarte bine. Atmosfera în redacție e bună.

Multe salutări Getei, al tău cu toată amicitia,
Sorin

Dragă Gabriel,

Îți trimit cîteva din fotografiile din Iugoslavia. După părerea mea au ieșit destul de bine. Cînd am să le fac și pe celelalte am să ți le trimit sau le aduc eu în sept. cînd vin la București. Nu le-am trimis pînă acum pentru că am fost în Apuseni și abia ieri m-am întors. Profit de scrisoarea asta ca să-ți

amintesc de interviul despre care am vorbit amîndoi. În ce privește "Valsurile" mele sînt curios dacă "Amfiteatru" va spune ceva.

Alături scrisorii o scrișă a unui student de aici care a publicat și la noi. Mie mi-a plăcut cum e scrisă și m-am gîndit că la revista voastră (în avangarda literaturii noastre) ar putea apare mai repede decît la noi. Dacă ar depinde doar de mine eu aș publica-o cu inima deschisă. În tot cazul te-aș ruga să te ocupi

de soarta ei. (Geta m-ar ironiza probabil pentru "entuziasmul" descoperirilor mele).

Sărutări de mînă Getei.
Cu multă prietenie,
Sorin Titel

Dragă Gabriel,

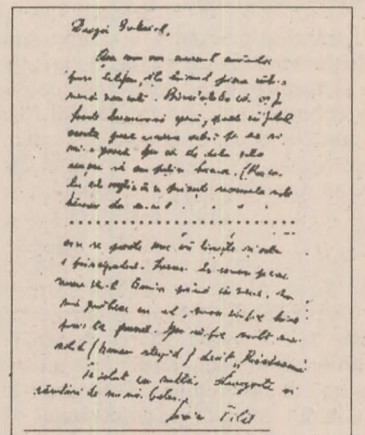
Așa cum am convenit amîndoi prin telefon, îți trimit piesa într-o nouă variantă. Bineînțeles că aș fi foarte bucuros să apară, poate că în felul acesta pune cineva ochii pe ea și mi-o joacă. Sper că de data asta reușesc să am puțin humor. (Știi că tu ești sceptic în ce privește resursele mele hăzoase, dar m-aș bucura ca citind piesa să-ți schimbi părerea asta). Piesa o trimit prin Șerban Foarță care rămîne mai mult timp în București. El dorește să te cunoască și eu sînt mulțumit că scrisoarea mea are acest rol de intermediar.

Alături piesei mele încă una, aparținînd unui student timișorean. După părerea mea e foarte frumoasă, dar aici ca s-o public aș întîlni obtuzitatea unora (știi tu cui), așa că ți-o trimit ție.

Sîmbăta viitoare am să vin

cred și eu în București cu studenții. Aștept să ne întîlnim și așa cum i-am spus Getei la telefon mi-e tare dor de voi. Timișoara e imposibilă, în schimb aici se poate scrie în liniște și asta e principalul. Lucrez la roman pe care vreau să-l termin pînă în vară. Nu mă grăbesc cu el, vreau să fie bine pus la punct. Sper să fie mult mai solid (termen stupid) decît "Reîntoarcerea".

Te salut cu multă dragoste și sărutări de mînă Getei,
Sorin Titel

Centenar M.H. Maxy

Motto:

Alături de această voință de abstract a lui Brâncuși merge voința de construcție a celorlalți artiști, la lăncu și Maxy îndeosebi (...). Ei nu mai înalță natura pe un plan abstract, ci clădesc - fie simfonic, fie arhitectonic - complexități de linii și culori ce vibrează în sine cum vibrează o catedrală ce nu seamănă cu nici un produs al naturii. Spiritul în procesul său creator e aici suveran.

Lucian Blaga
(Abstracție și construcție)

LA 100 de ani de la naștere (26 octombrie 1895) și aproape 25 de la dispariție (19 iulie 1971), încă e greu să dispui de reculul necesar unei situări obiective și judicioase a lui M.H. Maxy în peisajul artei plastice românești moderne. El trăiește în cugetul multora dintre noi, cei ce l-am cunoscut, pentru unii amintirea lui fiind îmbucurătoare, senină, pătrunsă de admirație, în vreme ce pentru alții aceeași amintire e copleșită de năvala resentimentelor care și astăzi nu conțesc să-i umbrească memoria. Foarte puțini sunt cei care izbutesc ca între aceste două atitudini să instaureze o cumpănă dreaptă.

Maxy a fost o personalitate complexă - voluntară și contradictorie - în mereu dramatică afirmare sub povara vremurilor, afirmare care nu îngăduie să-l despartă pe artist de om. Părea puternic, ferm, sigur de sine; în realitate, îl traversau neliniști, ezități, derute, împletite cu o candoare de neconceput la un personaj de recunoscută autoritate, posesor al unei vaste experiențe de viață. Drumul său în artă nu a fost niciodată străin de convingerile lui etico-sociale și toate etapele pe care le-a străbătut au fost profunde marcate de aceste convingeri. N-a intervenit numai o opțiune politică; s-a manifestat și o adâncă nevoie lăuntrică, de compensare a unor frustrări, a unor complexe, alimentate de confruntarea dură cu realitățile vieții și de convulsii sufletești pe care le-a mascat, orgoliul său nelăsându-le să transpară. A purtat cu sine o luptă interioară, din care adesea n-a ieșit biruitor. Pradă în același timp unei ambiții tenace de a urca treptele edificiului social și de a participa - fie și numai ca oaspete modest și umil - la banchetul puterii, Maxy i-a sacrificat acesteia ceea ce, de-a lungul a 20 de ani, i-a răpit artei: libertatea conștiinței sale creative. Totuși n-a fost un oportunist, nici un profitor material; dar a ținut să conducă, să-și satisfacă vanitatea de a părea important, fără ca pentru această inteligență sa scilicet, mai mult exterioră, să-l fi servit cu promptitudine și consecvență.

Nu rămâne mai puțin adevărat că

M.H. Maxy ocupă ca exponent al mișcării de avangardă un loc contributiv bine precizat în istoria artei românești. Marele precursor a fost Brâncuși; nici un alt artist român nu a avut spiritul lui de independență, curajul inovării și acea excepțională putere de influențare a sculpturii mondiale. Brâncuși n-a făcut parte din mișcarea de avangardă, s-a voit liber până și față de ea. Dar prin exemplul său, ca și ulterior al lui Tristan Tzara, pe însă cu totul alte coordonate, el a făcut posibil ca avangarda artistică românească să se nască. A fost în privința aceasta un emițător.

Receptorul l-au constituit Marcel Iancu, Ion Vinea, M.H. Maxy, Mattis Teutsch, Victor Brauner, B. Fundoianu, Milița Pătrașcu, Geo Bogza, Ilarie Voronca, Irina Codreanu, Corneliu Mihăilescu, Șașa Pană, Gheorghe Dinu, cei grupați în jurul revistelor *Contemporanul*, *Punct*, *Integral*, *Unu*, și care primii i-au ridicat lui Brâncuși un pedestal - încă în anii '20 - anticipându-i consacarea. Un merit care la noi, în perioada interbelică, nu le-a fost recunoscut, dimpotrivă a stârnit ostilitatea înverșunată a cercurilor naționalist-tradiționaliste, care i-au denunțat ca factori dizolvantși ai culturii naționale românești. Am insistat pe zelul admirativ al lui Maxy manifestat lui Brâncuși, pentru a evoca aria plastic-spirituală cu care tânărul artist și-a găsit afinitățile. Nu în sensul unei virtuale relații maestru-discipol, ci al unei afirmări îndrăznețe și hotărâte a primatului sintezei constructive în opoziție cu caracterul descriptiv al formei, așa cum îl concepea doctrina academică. Brâncuși reprezenta în privința aceasta un summum.

Până la a-i pătrunde întreaga semnificație, Maxy a parcurs o succintă etapă de evoluție ca beneficiar al unei ucenicii desfășurate sub semnul lui Resso și mai apoi al lui Iser, la care aveau să se adauge în anii popasurilor berlineze lecțiile de pictură ale avangardistului Arthur Segal (originar de la noi) și contactul cu mișcarea *Bauhaus*-ului de la Weimar. Și Resso și Iser erau desenați de prestigiu, promotori ai unei viziuni severe, colțuroase, care se opunea idilicului epigonism grigorescian, Iser dovedindu-se mai ales un viguros constructor al formei, care asimilase temeinic, fără a-și fi alienat propria personalitate, lecția marelui Cézanne. Când îl privește pe Segal, aportul său opera cu radicalitate în registrele perspectivice și compoziționale, ajungând la soluții de o stringență - ritmic articulată - reducere a tabloului la esențial; la rândul său *Bauhaus*-ul, prin sugestiile sale, a conferit înăscutului simț decorativ al lui Maxy valențele unei afirmări creative prin excelență moderne.

De la toți Maxy și-a însușit în primul rând disciplina și cultul rigorii, exemplul

energic sintetizatoare, idealul compoziției austere, cât mai echilibrate și animate de sobre armonii coloristice. Aceste înclinații l-au făcut - la începutul anilor '20 - să prefere Franței ca focar artis-

M.H. Maxy, *Nud cu idol*

tic Germania, patrie tradițională a desenului, a viziunilor aspre, puternic expresive, și care la ora aceea promova o avangardă marcată deopotrivă de expresionism, dadaism și telurile puriste ale abstracționismului cu derivata lui constructivistă. Integrat unei ambiante ca astfel de preocupări, Maxy - asemenea confratelui său maghiar Mattis Teutsch - a ajuns repede să fie apreciat de Herwart Walden, promotorul avangărzii grupate în jurul revistei *Der Sturm*, proprietar al faimoasei galerii cu același nume, om cu vederi radicale "de stânga", care, emigrat după 1933 în Uniunea Sovietică, a sfârșit prin a fi victima terorii criminale a lui Stalin. La galeria amintită Maxy a expus, în 1923, 23 de lucrări, după ce, cu un an înainte, fusese cooptat ca membru al prestigioasei asociații artistice *Novembergruppe*, de pronunțată aderență marxist-revoluționară. Acesta a fost climatul ideatic care, inițial, a modelat conștiința pictorului nostru.

Reîntors în țară și dornic să militeze pentru o artă pătrunsă de credința în valorile civice ale societății moderne în continuă transformare, înclinat totodată spre soluțiile cerebrale, de geometrică ordonare și abstractivă purificare formală, exploreate mai ales în decursul fructuoasei sale experiențe de desenator și pictor constructivist, M.H. Maxy - așa cum s-a văzut - s-a simțit atras de programul avangardist al revistei *Contemporanul*, condusă de Ion Vinea și Marcel Iancu, devenind unul din cei trei stâlpi ai pomenitei publicații. Această strânsă unitate n-a durat decât trei ani, luând sfârșit prin apariția la 1 martie 1925 a primului număr din revista proprie, *Integral*. L-am întrebat odată pe M.H. Maxy ce l-a făcut să se despartă de *Contemporanul*? Maxy mi-a răspuns: "Revista nu promova un avangardism suficient de radical. Orientarea ei era confuză, totul se prezenta călduț, amestecat; în paginile *Contemporanului* își găseau loc artiști și scriitori de valoare, care însă nu erau avangardiști, ca de pildă Ion Barbu".

Cu toate acestea, chiar și avangardismul lui M.H. Maxy avea să prezinte aspecte de o radicalitate atenuată, mai ales după 1930. Și asta datorită în primul rând intruziei elementului social, încă nealterat de invazia ideologicului și strâns legat, prin nota lui aparte, de tumultul vieții urbane, adesea în contrast cu elementele statice ale ambianței citadine (strada, caldarâmurile, clădirile). Într-un asemenea registru, în care propensiunea spre abstract alternează cu implicațiile unui figurativism de pronunțată coloratură socială, cuprinzând activitatea desfășurată de-a lungul celui de al treilea și patrulea deceniu al veacului, se înscrie contribuția cea mai per-

sonală și mai valoroasă a lui M.H. Maxy. Ea completează de o manieră neobișnuită la noi până atunci (excepțându-l pe Marcel Iancu, pictor totuși cu o altă viziune stilistică dacă îl considerăm în ansamblu, și mult mai puțin ancorat în social) tendințele plastice care diversifică și îmbogățesc câmpul de explorare al artei românești.

Dintr-un șir substanțial de opere excelente create de Maxy în perioada interbelică, invoc în sprijinul afirmațiilor mele, cu titlu de exemplaritate deplină, numai două, situându-se fiecare la câte o extremă calitativă a pragului expresiv și stilistic atins: tabloul abstract intitulat neutru și lapidar *Peisaj*, datând din 1924 și aflat în colecția Pompiliu și Ligia Macovei, și *Piața Sf. Gheorghe în cârje*, datând din 1935 și aparținând Galeriei Naționale. Ambele constituie summum-uri reprezentative pentru modalitățile caracteristice lui Maxy în deceniile al treilea și al patrulea, primul tablou ilustrând cu precădere rigorile unui echilibru pur și absolut (liniar, coloristic și compozițional), cel de al doilea acordul fericit dintre constructiv și figurativ, în structurarea și ritmarea geometrică a unei imagini inspirate de realitatea urbană.

Expoziția personală din decembrie 1945, *Chipuri și privești din Valea Jiului*, a fost ultima în care Maxy a pictat liber, fără injoncțiuni ideologice de natură să-l abată din calea artei, cu toate că ea începea să anunțe o sensibilă orientare spre realism, mai puțin conformă cu viziunea sa din trecut. În curând avea să-l învâluie lunga noapte a presiunilor de partid - dure, penibile, umilitoare, stupide și profund ostile creației -, noapte care a constituit pentru Maxy intervalul cel mai funest în existența lui de artist. Nu cunosc decât un singur tablou care a adevărat izbutit din această călătorie prin beznă: *Portretul pictoriței Rodica Ciocârdel*, operă realistă, salvată stilistic de fiorul liric cu sonore vibrații de culoare și nobile accente liniare, care o străbat. Începând din 1962, M.H. Maxy s-a reîntors la vechile lui unelte, vreau să spun rudimentele viziunii avangardiste pe care o părăsise în plină ecloziune a maturității; datorăm acestei etape finale, de recuperare, o operă care îi pecetluiește cu cinste și totodată simbolic cariera: *Omagiul lui Brâncuși*.

Maxy a desfășurat o intensă activitate de grafician, în spiritul pe care l-am enunțat, ilustrându-se mai ales în "construcții" și portrete. A fost în același timp o figură care s-a distins prin originalitate și ingeniozitate stilistică în proiecții scenice de o mare relevanță estetică, evidențiind astfel cu brio potențialul resurselor imaginative ale scenografiei practicate la noi. Decorurile de sorginte expresionistă la piesa lui I.L. Peretz, *Noaptea în târgul vechi* - jucată la București la începutul anilor '30 de către celebra trupă teatrală din Vilna și care s-a bucurat printre altele de elogiul entuziast al lui Tudor Arghezi - au impresionat puternic memoria contemporanilor.

În sfârșit, nu poate fi ocolită contribuția merituoasă a lui Maxy la pregătirea deschiderii și la conducerea, din 1949 până la moarte, a Muzeului de artă al Republicii. Simțul său organizatoric și multiplele lui însușiri nu numai de pictor dar și de artist decorativ, ascendentul asupra colaboratorilor, l-au ajutat să-și ducă la îndeplinire cu succes sarcina de conducător al celui mai important muzeu al țării. Trebuie spus de asemenea că pictorița Mimi Șaraga Maxy, respectând voința soțului ei, a donat cu aproape un deceniu în urmă un mănunchi de opere reprezentative Muzeului de artă din Brăila. Nu am aflat ca această acțiune să fi fost vreodată popularizată prin mijloace expoziționale, fie de mass-media, și operele aduse astfel la cunoștința publică. Centenarul lui M.H. Maxy oferă un prilej binevenit pentru remedierea semnalatei lacune.

Radu Bogdan

Arșavir Acterian la 88 de ani

PRIN 1988, către sfârșitul anului, pe ușa mereu deschisă a neînsoritei încăperi - unul din birourile redacției *România literară* de la Casa Școlii -, a intrat un domn în vârstă, cu înălțime mijlocie, căutând pe cineva. Remarc ochii, privind cercetător, neobișnuit de atent. Se recomandă cu sfială: Arșavir Acterian. El este. Începe să surîdă, privirea se încălzește. Se crease puntea. De fiecare dată când venea la redacție poposea în biroul unde lucram, să mai stăm de vorbă. Îmi povestea ce scrie, ce planuri are. Nu etala, enunța cu discreție. Ființa aparent firavă degaja o mare putere interioară, o neistovită, continuă dăruire scrisului, lecturii, vieții. Ultimii cinci ani au dovedit forța sa interioară, eferescența creatoare, dăruirea. Cărțile sale, itinerarii pasionante în cultura noastră și universală, cu fiecare apariție, erau o bucurie. Arșavir Acterian a trudit și trudește neobosit, dăruind cititorilor *Jurnalul* atât de neobișnuit al sorei sale, eseurile teatrale, jurnalul și reeditarea studiului *Shakespeare*, opere ale teatrologului și regizorului Haig Acterian. Fratele "supraviețuitor" cum se numește în "autobiografia" din *Privilegiați și năpăstuiți* își împlinește datoria de onoare a restituirii. Nici o stavilă nu-i împiedică arderea lucrului. La cei optzeci și opt de ani împliniți de curând, Arșavir Acterian nu cunoaște odihna. Toți care îl știm, redactori ai *României literare*, îi urăm din inimă *La mulți ani cu sănătate!*

Andriana Fianu

Iarba verde de acasă

ÎN ULTIMUL timp, de la deschiderea stagiunii încoace, am văzut trei spectacole impresionante, scrise de trei dramaturgi diferiți, cu teme diferite, puse în scenă de trei regizori diferiți, deși aparțin aceleiași generații, la trei teatre diferite. Este vorba despre: "Omor în catedrală" de T.S. Eliot, în regia lui Mihai Măniuțiu, o colaborare a Fundației ART-INTER-ODEON cu Teatrul Național din Cluj-Napoca; "Woyzeck" de Büchner, pus de Tompa Gabor la Teatrul "Bulandra" din București - cronicile acestor două spectacole v-au fost deja prezentate. Astăzi ne oprim asupra celui de-al treilea eveniment teatral al stagiunii: "Frații" - o piesă a dramaturgului irlandez Sebastian Barry, în regia lui Alexandru Dabija, la Teatrul "Sică Alexandrescu" din Brașov. Sigur, punctul comun al celor trei montări este valoarea. Dar mai este ceva important pentru fenomenul teatral din România. După o perioadă în care spectacolul, de cele mai multe ori de dragul spectaculosului, a dominat creațiile anilor post-totalitari, poate într-un fel în mod firesc, trei dintre cei mai importanți regizori ai momentului aduc un nou curent în care expresia modernității este definită prin prezența actorului ca sursă de energii creatoare, prin relația lui cu gestul și cuvântul. De la un baroc al aparențelor se trece, în definitiv, la un clasicism al esențelor.

Spectacolul "Frații" regizat la Brașov de Alexandru Dabija are finețea unei bijuterii lucrate manual. Toate fațetele sînt finisate cu precizie, pînă

Teatrul "Sică Alexandrescu", Brașov: "Frații" de Sebastian Barry. Traducere de Carmen Croitoru. Regia: Alexandru Dabija. Scenografia: Irina Solomon și Dragoș Buhagiar. Coregrafia: Malou Iosif. Ilustrația muzicală: Romeo Chelaru. Distribuția: Mircea Andreescu, Costache Babii, Melania Niculescu, Viorica Geantă Chelbea, Dan Săndulescu, Ioan Georgescu, Virginia Itta Marcu, Luminița Blănaru.

în cel mai mic detaliu: text, regie, scenografie, lumini, mișcare scenică, muzică. Fiecare în parte strălucește, dar se armonizează perfect cu strălucirea celeilalte. Bijuteria este simplă, elegantă, fără zorzoane și încărcături care să-ți ia ochiul. De fapt, limbajul teatral al acestui spectacol este riguros și inventiv totodată, un mecanism care te fascinează ca un obiect de artă veritabilă. Sau ca un ceas elvețian: simplu în aparență, dar ce performanță tehnică înseamnă

Costache Babii și Mircea Andreescu într-o scenă din spectacol

fiecare element în parte! Așadar, spectacolul este și simplu, și complicat, așa cum este și povestea celor doi frați bătrîni, *Mick* și *Josey*, protagoniștii. Nu am citit piesa (de altfel foarte bine tradusă de Carmen Croitoru), dar am impresia că regizorul Alexandru Dabija a concentrat-o în jurul acestor două personaje. Pe scenă, restul rămîne trimitere, aluzie, contrapunct, atmosferă. Aceasta mi se pare a fi intenția, demersul, realizarea regizorală. Dacă ar fi să parafrazăm formula cunoscută "teatru în teatru", pentru spectacolul "Frații" potrivit ar fi "film în teatru". Sugestia pare a fi "Vîrsta a treia cu Mick și Josey", o proiecție se-

lectivă despre lumea a doi bătrîni de oriunde, dintr-un spațiu rural, pașnic, cu o iarbă verde, sănătoasă și cu un lemn multifuncțional. În prim-plan se derulează prezentul cotidian, cu tabieturi, ticuri verbale, cîrciumă, obsesii, frustrări de toate soiurile, jocul de cărți, dialoguri despre filme îndrăgite, actori favoriți, preocupări gospodărești. Planul al doilea este cel al trecutului, al amintirii, la limita dintre vis și realitate. Este zona infantilității, aceea în care timpul este suspendat, în

care, de aceea, trecutul și prezentul formează un univers compact. Totul este incert, nesigur, cețos. În această ceață, în spatele scenei, apar *Mama*, *Tatăl*, o muzică redundantă, dansuri obsesive, o lume a fantasmelor, a subconștientului. Trecutul și prezentul comunică tot timpul în mintea și sufletul celor doi bătrîni care caută mereu prilejuri pentru ca acest "dialog" să se repete la infinit. De fapt, trecutul este singura rezervă a sărăcăciosului prezent. Se trăiește din amintiri care încă frămîntă sau care aduc alinare. *Mama* și bobii ei de mazăre, *Tatăl* - un pescar a cărui imagine scenică trimite la Rembrandt - sînt principalele bîntuiri.

CRONICA
DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

Tristețea, bucuria trecătoare sînt jucate în registre amestecate: bombănit-suspicios al bătrîneții sau naiv-alintător al copilăriei. În final, pentru o clipă, trecutul și prezentul stau față în față, scrutați. Dar povestea, filmul poate reîncepe, la fel, de la capăt pentru că "timpurile" se vor amesteca din nou, pentru că numai împreună formează lumea închisă, universul limitat, închistat al lui *Mick* și *Josey*.

Cele două dimensiuni temporale sînt extrem de inventiv și eficient decupate, asamblate scenografic. Cei doi tineri scenografi, Irina Solomon și Dragoș Buhagiar, anunță un drum performant. Poate este și șansa întîlnirii lor cu regizorul Alexandru Dabija, cu care au făcut deja al treilea spectacol. Spațiul propus de ei are același limbaj simplu, de data asta plastic vorbind. Decorul are două coordonate dominante: un "covor" gros, consistent de iarbă și, un panou imens din lemn, un plan despărțitor între timpuri, o construcție mobilă care se transformă în funcție de context. Cuvîntul atrage o imagine, care se obține prin manipularea acestui mecanism. El poate fi ecran cinematografic, grajd, cîrciumă, ring de dans, verandă. Nu în ultimul rînd, acest spectacol este și un recital de actorie. O proastă obișnuință ne-a creat un reflex: că marii actori se află numai la București. Dar și Ilie Gheorghe este un mare actor al teatrului

romănesc, deși joacă la Teatrul Național din Craiova. Dar și Costache Babii (*Josey*) și Mircea Andreescu (*Mick*) sînt actori de forță și sensibilitate. Demonstrația lor, ceea ce fac ei pe scenă timp de o oră și patruzeci de minute, este o lecție de actorie, susținută cu modestie și profesionalism, care poate ne va vindeca de sindromul Capitalei.

Spectacolul "Frații" în regia lui Alexandru Dabija este un fel de teatru de cameră, fin, intim, pe o temă puțin abordată așa: bătrînețea, și este cu ațît mai interesant, cu cît regizorul este, încă, un om tînăr.

Centrul Soros pentru artă contemporană

anunță programul

ARTSLINK

■ Programul se adresează artiștilor și administratorilor unor organizații artistice care doresc să participe la schimburi culturale internaționale. ARTSLINK oferă burse care acoperă cheltuielile legate de o ședere de 5 săptămîni într-o instituție artistică americană pentru tineri artiști și manageri culturali din Europa Centrală și de Est. Instituțiile gazdă vor asigura pregătirea practică a bursierilor în domeniul lor de interes, avînd prilejul să participe direct la activitatea instituțiilor respective. Ei vor putea de asemenea să intre în contact cu artiști și alte organizații din comunitatea respectivă.

■ Domeniile artistice la care se referă programul sunt: artele vizuale, artele spectacolului, media, design, literatură. Prin managerii culturali înțelegem persoane care se ocupă cu administrarea unor instituții, organizații sau programe artistice. Nu vor fi acceptați studenți, amatori, critici, ziariști, persoane implicate în activitatea de cercetare și de învățămînt, sau persoane care au mai beneficiat de această bursă în anii precedenți.

■ Înscrierea pentru participare la program se face pe formulare ARTSLINK. Candidații vor trebui să

prezinte de asemenea, un scurt proiect pe care ar dori să-l realizeze ca bursieri ARTSLINK. Perioada de desfășurare a bursei va fi noiembrie-decembrie 1996.

Termenul limită de înscriere: 11 decembrie 1995.

■ Formulare și informații suplimentare puteți obține la:

CENTRUL SOROS PENTRU ARTĂ
CONTEMPORANĂ

BUCUREȘTI, Calea Victoriei 141, et. 2,
sector 1, C.P. 1-82,
tel. 311 21 92, fax. 311 21 93

și la birourile FUNDAȚIEI SOROS PENTRU
O SOCIETATE DESCHISĂ din:
CLUJ, str. Tebei nr.21, 3400, C.P. 1-73, 1-1084,
tel. 064-420480;

TIMIȘOARA, str. Semenic nr. 10, 1900,
tel. 056-199960, 130189;

IAȘI, str. Moara de foc nr. 35, et. 7, 6600,
tel. 032-252920, 252922.

PREPELEACde Constantin
Toiu

Libertatea ca prăpăd

PE VREMURI aveam o faimă europeană în științe, arte, cultură. Suprerealismul românesc domina Parisul. În inginerie, aviație, chimie, medicină, matematică, fizică și celelalte, savanții români erau renumiți. Dar Brîncuși, dar Elvira Popesco, Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu... Originali și vestiți eram și în cele mai sofisticate escrocherii. Autorii de cărți polițiste din Vest, când voiau să pună pe picioare un escroc de înaltă clasă, simpatic, fermecător, elegant, manierat, cu stil, frecventînd marile hoteluri ca un prinț decavat, îl făceau român. Eram tari. Eram admirați. Pînă și în spionaj. În timpul celui de al doilea război mondial, un agent român strecurîndu-se într-o bază aeriană sovietică, în magazia unde se păstrau parașutele, tăiașe cu o banală forfecuță de unghii un anume fir, vital, al parașutei, la vreo cîteva mii, iar cei ce se lansau din văzduh se prăbuseau cu sutele zdrobindu-se de pămînt. Ideea fusese atît de simplă, încît serviciilor speciale ale adversarului, atît de exersate, le trebuise mult timp pînă să descopere cauza: un fleac. Urît. Foarte urît. Dar, la război ca la război, de imagine om fi adevărat, în epocă, atîta inteligență, imaginație și cutezanță, nefiind o mare putere?...

Asta, pe vremuri. Cînd posedam o "aristocrație" a cunoașterii în toate, pînă și în știința de a sparge o bancă. Numai dacă ne gîndim la gentilul, la șarmantul, la marele nostru Florică Florescu, zis *Garud de lup*, după unalta florosită, dar și după "mușcătura" absolută a loviturilor sale. Procurorii, judecătorii zîmbeau în sinea lor de plăcere, anchetîndu-l. Corupție era și-atunci. Dar, persoanele, oricît de sus-puse, ajungeau repede pe banca acuzării (Afacerea *Skoda* și celelalte), în orice caz incomparabil mai iute decît azi, cînd, se știe, "persoanele" nici nu ajung... Cine răsfoiește presa interbelică și va răsfoi în viitor și presa de acum, va fi uimit de diferența uriașă dintre numărul proceselor scandaloase de atunci și de numărul - dacă e vreun număr -, al celor din prezent. Din contră, azi, după cum s-a spus sus și tare în parlament, doi autori de fraude, perfecți fiind, au fost grabnic înaintați la gradul de ambasadori, după ce fuseseră prinși cu mița-n sac.

LIBERTATEA, știm cu toții, e un echilibru just între drepturi și îndatoriri. Mai știm că ea nu poate fi bezmetică și că se oprește în fața legii, grijulie în n-o încalce; și, iatăși, că puterea trebuie să slujească, nu să te croiască peste spinare, sau să acopere fărădelegile. Animalele, libere, nu pot fi libere în acest sens. Ele practică din

instinct libertatea primitivă a naturii, folosindu-se de dreptul celui mai tare, orișicînd. Deducem de aici că dregătorii noștri, care își umflă buzunarele din avutul public, după bunul lor plac, sunt, propriu zis, niște animale. Și nici măr nu-i o înjurătură. Lăcomia și ferocitatea în câștiguri ilicite se datorează și ignoranței, gîndirii brute, primare. Un om de stat, instruit, ca și un om de afaceri cu studii temeinice, cunosc, și unul și altul, că hoția deșăntată, sfidînd regula bunului simț, nu va trece nepedepsită. Dacă nu conștiința, măcar cunoașterea largă, într-un domeniu sau altul, îl silește pe omul puterii pus pe rele să fie cu băgare de seamă; nu că i-ar păsa lui de cetățeni, dar ca să-și apere pielea; deși, azi, la noi, sălbăticia câștigurilor exclude orice urmă de prudență. Poți să spui, cu inima strînsă: *libertatea a ajuns un prăpăd*.

Dacă a mai rămas ceva intact din ideologia comunistă, este sentința, atît de des repetată, că omul se poartă, în capitalism, față de semenul său, ca un lup: *Homo Homini Lupus*. Formula celebră găuri flancul stîng al Bastimentului în care ne închează seriele către comuniste, făcîndu-l să se incline serios către stînga. O stîngă revăzută, desigur, și adăugită, bazîndu-se însă pe aceeași psihologie de mult viciată că prea multă libertate strică. Iar ea, nefiind nici înțeleasă corect, nici aplicată cum se cuvine, într-adevăr *strica*, din acel punct de vedere pervertit. Întîrzierea istorică, rutina și inerta, ideea că unul singur "cu mîna forte" poate conduce statul mai bine decît ne-am conduce, democratic, noi pe noi înșine, de-așezat Libertatea, schimonosi chipul nobil al Zeitei.

ASTĂZI faimoși devenim cu miile de jafuri din Germania, organizate de o numeroasă bandă de români, antrenați de membri oculti ai fostei securități; așa scriu ziarele. Dacă veni la noi, în persoană, un neamț important de la Internele lor, ca să discute... Și nemții nu sunt niște fanteziști.

Deci, noi, românii, am speriat Germania prin măiestria jafurilor de tot felul, perfect executate, ca de niște comandouri... O, dacă puterile noastre legiuitoare, executive și judecătorești, împreună, ar avea disciplina, precizia, eficiența, organizarea, precum și codul profesional, sever, al bandelor noastre "lucrînd" în Germania..., dacă am avea toate acestea, la polul opus, pozitiv, am ajunge departe, departe...

Ocean

Un principe (4)

proclame domn pe fiul care era tocmai de față, adică pe mine. Eram la grajd, unde fătase o iapă, cînd au venit Bogdan Hatmanul și Iordachi Vistiernicul care m-au anunțat de hotărîrea lor și-am fost dus la divan. Și strigau slujitorii curții și toți soldații și prostimea pe ulițe: "noi pe Dumitrașcu beizadea vrem domn!" Și sunau din trîmbițe și din tobe și împușcau de vuia tîrgul și clopotele băteau, că se vestise că a murit tata.

La mitropolie, auzind zarva, patriarhul Iacov al Constantinopolului, retras la Iași, alcov al fundul de ureche, s-a spăimîntat foarte; credea că s-a pornit vreun război, dar l-au liniștit călugării și a venit la mine și mi-a propus să se facă - după vechea obișnuință - ceremonia de instalare ca la Bizanț.

Și s-au bucurat și boierii și cu ei cei trei patriarhi pomanagii care s-au întîmplat să fie la Iași la vînațoare de ajutoare bogate - cel al Ierusalimului, al Antiohiei și al Alexandriei. Ne mai trebuia

un reprezentant al Împăratului. S-a brodit un înalt funcționar turc, Agă, trimis după impozite de către vizir. Acesta a venit la curte și m-a îmbrăcat cu caftanul [de domnie]. Plîns de toți, a fost îngropat apoi părintele meu.

Ceremonia ce a urmat, a fost un amestec de vechi și nou: Mitropolitul m-a poftit în altar unde am fost înconjurat de diaconi cu lumînări în mînă. La pristol, am îngenuchiat și mi s-a citit rugăciunea de încoronare de către mitropolit care m-a și miruit. În acel moment s-au repezit și patriarhii de față, care de care mai dornic să mă binecuvînteze și să mă ungă, dar mitropolitul a făcut semn slujitorilor cu sfeșnicile [iar aceștia] le-au folosit ca pe niște arme de apărare, că li s-au pîrlit bărbile [patriarhilor], lucru pentru care au scos din sfințele lor guri vaiete și cuvinte de ocară.

Am înțeles mai tîrziu că n-a fost semn bun.

SIMULACRELE NORMALITĂȚIIde Eugen
Negrici

Faptă și răsplată

DEȘI datele disponibile sînt puține și setul de argumente sărac, am dori să putem aproxima viziunea cronicarilor noștri asupra istoriei și, din ea, să deducem câte ceva despre felul cum înțelegea lumea omul medievalității noastre tîrzii.

Partea istoriografică a Vechiului Testament, minuțioasă cum e în înregistrarea faptelor, ne obligă să ne gîndim că a devenit atît de densă, atît de bogată în date, pentru că s-a străduit ca sub amenințarea de foc a unei porunci divine, să ofere *evidența binelui și a răului*. Impunînd civilizației umane o veritabilă tradiție a consemnării - care a dat tîrie multîncercatului popor evreu și a făcut din el poporul care este - această evidență cerească-pedagogică a faptelor plăcute sau nu lui Iahve și, mai ales, a consecințelor *pămîntești* imediate ale acestora suplinea, ca efect moral, spaima unei judecăți ulterioare care să distribuie pedepse și recompense după moarte. Era justiția Dumnezeuului unic, gelos, neiertător, care se manifesta prompt, coerent, răzbunător sau munificent, dînd un curs anume evenimentelor, unul circular și previzibil.

Dăruind oamenilor Judecata de Apoi și perspectiva împărăției dreptilor, Evangheliile au retras consemnării caracterul ei justițiar, rolul de *memento* moral înfricoșător. La drept vorbind, au anulat istoria politică, arătîndu-i inconsistența și neprecizia.

Sărăcia istoriografică din primele epoci creștine (se vor fi făcut statistici?) se explică și prin faptul că acum se știa că răul va fi, oricum, amendat la Judecata de Apoi. Așa trebuia să fie, căci Isus luase cu el istoria lumii. Dar iată că, în secolul al XVII-lea, în opera lui Iahve și, mai ales, a consecințelor *pămîntești* imediate ale acestora suplinea, ca efect moral, spaima unei judecăți ulterioare care să distribuie pedepse și recompense după moarte. Era justiția Dumnezeuului unic, gelos, neiertător, care se manifesta prompt, coerent, răzbunător sau munificent, dînd un curs anume evenimentelor, unul circular și previzibil.

Trufia satanică, în special, travestită în setea de putere a domnilor sau boierilor de rang, în rîvna de glorie militară, ori vădită în crime sau în întîmplările și umilînțele aduse celor sărmani, necăjiți și nevinovați pare a fi înținta furiei pedepsitoare a cronicarilor. La Ureche, un capitol ilustrînd implacabila ispășire a păcatului trufiei se numește în limba liturgică a acelor vremuri *Nacazanie silnîm* - „Certare celor puternici”. Este vorba de superbia lui Lucifer care - cum se știe - reprezintă, după Sf. Augustin, obîrșia tuturor relelor, rădăcina tuturor păcatelor simbolice și teologice.

Johan Huizinga a remarcat, nu o dată, „neînfrînatul și puternicul simț al dreptății caracteristic pentru omul medieval”, „siguranța neclintită că orice faptă își cere răsplata extremă”. Și tot el avansează concluzia care ne ajută să înțelegem și viziunea preceptistică a istoriografilor noștri. Simțul dreptății era încă pe trei sferturi păgîn. Era „sete de răzbunare” (Johan Huizinga, *Amurgul evului mediu*, Buc., 1970, p. 33). Despre cronicarii români putem spune că nu sînt nici măcar pe departe niște moralisti sobri și detașați precum erau, poate, marii istorici latini din epoca imperială. Sînt justițiarii severi și încrîncenați ai poporului lor pătimit, ai vremurilor lor cumplite. Inclinația de a dori violentul, uneori dincolo de oricare logică, o ispășire oricărui nemerniciei, are gustul de cenușă al celor ce cunosc deznădejdea și teama. Amestec de fatalism și sete disperată de dreptate și răzbunare, această viziune istorică e prea puțin creștinească. Dar, oricum ar fi, ea a favorizat încropirea unei tradiții a consemnării, ceea ce, în condițiile date, nu e puțin lucru.

Încălecînd pe cal, m-am întors la curte; intrînd în sala de ceremonii, am înlemnit: pe tron se cocoțase aga turcul, îmbrăcat în blana de samur dăruită de mine; îmi făcea semne să stau pe un scaun mai jos. „Oraclan halk!” Și așa, tot ne-am împins unul pe altul din șezut, iar boierii au trecut după rang și au sărutat poala mea și poala turcului, dar la turc mai mult se prefăceau, că mulți doar o vînturau.

Ne pregăteam de sfințele Paști, cînd a venit delegația din capitală cu porunca de mazilire [a mea]. Cel ce o conducea, capegiul, de neamul lui cerchez, fusese un bun prieten al tatălui meu. Vezi, suflete, cum merg treburile politicești! El m-ar fi salvat de la deportarea la Țarigrad dacă aș fi avut de pește plătesc (200 de pungi!). Am căutat să împrumut de la sprijinitorii mei, dar Bogdan Hatmanul și Iordachi cu ai lui fugiseră peste noapte în Polonia.

Paul Miron

ATREIA ZI, Pseudo-Cantemir îmi telefonă acasă, anunșîndu-mă că nu mă primește în audiență toată săptămîna, dar că mi-a lăsat alt manuscris la Wagner. Îl iertase: "Știi ce? Doctorul e băiat bun. Cînd ajungem la Moscova, o să-l numesc medicul curții". Am alergat într-un suflet la spital și i-am tradus lui Wagner și de data asta textul.

Mai 1694, Constantinopol

Cînd a murit tata, în luna lui martie, acum e anul, am stabilit cu Ruset și cu oamenii lui să nu comunicăm în afară trista veste. Trupul neînsufletit a fost depus la Sf. Nicolai, iar eu am consultat pe cîteva boieri mai de frunte ce vom face. [Aceștia] au optat pentru soluția ca unul din fiii lui Constantin Vodă să preia tronul Moldovei. L-am propus pe bădița Antioh care se afla la Țarigrad ostatec. În grabă am trimis soli pe Pârnu și pe Ștefăniță Ruset care cu pricepere diplomatică să expună Marelui Vizir dorințele țării și să-l roage să ne ajute. Am pregătit și daruri, dar tata era sărac; pușinele venituri se mutau repede în sacul fără fund al Aniței, fîtoarea lui.

Fiind moină grea, s-au gîndit boierii și cu ei, căpitanii de oaste, să nu mai aștepte răspuns de la Țarigrad, ci să

**În căutarea
cunoașterii:
Faust**

POVEȘTEA lui Faust este, la Goethe, istoria alergării după cunoaștere. Dacă în *Volksbuch* Faust urmărea obținerea bogăției materiale iar la Marlowe se risipea în dorințe nesăbuite, Faust-ul goethean reprezintă chiar "eroul cunoașterii", omul ca personalitate ce

Goethe, *Faust*. Traducere, introducere și tabel cronologic de Ștefan Aug. Doinaș. *Goethe despre Faust*. Traducere de Horia Stanca. Editura Grai și Suflet - Cultura Națională. 330 p., 10.000 lei.

se dezvoltă, întruchiparea setei de a ști. Atrăși de modelul lui sunt cei care au înțeles că (așa cum a formulat Francis Bacon) "cunoașterea înseamnă putere".

Cum fiecare operă își atrage singură traducătorii, cum fiecare generație traduce pentru sine; după Blaga (adeptul re-creării, *Nachdichtung*) Ștefan Aug. Doinaș și-a încercat puterile cu *Faust* mai convins de necesitatea unei traduceri fidele, de o avizată receptare estetic-culturală, cu exegeza în față. Doinaș s-a simțit dator să ofere mai multe opțiuni de interpretare, să refacă în mod permanent subtilitatea unor soluții, realizând performanțe prozodice sub tutela formelor originale, încercând toate posibilitățile limbii române în trimetrul elin, alexandrinul de curte, endecasilab etc., sugerând când corurile din tragediile grecești, când poezia pastorală, imurile creștine medievale, poezia galantă cavalească, lirismul artificios rococo, stilul baladei populare ger-

mane, când madrigalul, stanța renașcentistă, poezia gnomică, folosind și versul liber în poezia alegorică, didactică, satirică. În mod firesc, odată cu evoluția limbii literare, traducerea lui Doinaș beneficiază de un statut favorizat.

Dacă *Închinarea* lui Blaga era mai "caldă", *Dedicația* (vv. 1.-32) lui Doinaș e mai corectă prozodic; la fel, *Prologul în teatru și Prologul în cer*; cât despre celebrul *Monolog* al lui Faust (354-756), el strălucește dramatic, deși personalitatea poetului-traducător încearcă să se retragă, neprecelând originalul: "O viață-ntregă, ah! Filosofia/ Dreptul și Medicina- am studiat/ Și din păcate chiar Teologia/ temeinic și cu zel înflăcărat./ Și-acuma, biet nebun, stau fără rost/ La fel de înțelept precum am fost". Aceeași observație se poate face și pentru momentul *În fața porții* (808-1201). Tabloul conține în nuce varietatea de mai târziu a părții a II-a (cu alte elemente, firește). Personajele (țăran, bătrân, ucenici obraznici, golănași, domnișoară pudică, cetățean obtuz, politician, ghicitoare, cerșetor, soldați etc.) apar foarte bine diferențiate prin culori de limbaj la Doinaș. În plus, ștacheta este foarte ridicată din punctul de vedere al redării jocurilor de cuvinte și "germanismelor" (precum adjective substantivizate sau cuvinte compuse). Iată extaticile sonorități din *Corul Îngerilor*: "Christos a-nvia/ Din putrede pânze/ zdrobiți ne-ncetat/ cătușele străne!// Activ-măritorilor,/ iubind-văditorilor,/ Fratern-hrănititorilor,/ Umblând-vorbitorilor/ De-har-vestitorilor/ Domnul i-aproape de voi/ La orice nevoie!" În general, fragmentele în versuri scurte scânteiază în sonorități perfecte, la Ion Barbu - de pildă, *Spiritele*: "Piară, dispară/ Bolțile negre!// Ars de integre/ Farmece-apară/ Viul eter!// Preantunecații/ Nori Stele scame/ Sori plini de grații/ ardă pe cer" (1447-1505). Faimosul pariu Mefisto/Faust scapără într-un ritm percutant și dramatic: "Dacă voi zice clipei repezi/ frumoasă ești! nu trece-n zbor!// În fiare-atunci poți să mă lepezi!// Atunci m-aș bucura să mor!"

Vizita lui Faust și a lui Mefisto în pivnița lui Auerbach (2073-2335), cu pitoreștiile "înțepături" între ortaci și cântecele deocheate, cu povestea

șobolanului care se zbatea în chinurile morții "ca-n frigurile dragostei" și cea a puricelui gătit în catifele este un prilej de punere în valoare a limbajului pitoresc, spectaculos; ca și scenele bucătăriei de vrăjitoare (2339-2694) și nopții walpurgice (3839-4222), pline de expresii "păstoase", care nu ocolesc trivialul, și care, în traducerea lui Doinaș, duc deseori gândul la lecția argeziană.

În partea a II-a, actul I, *Cântecul grădinăreselor* desfășoară o alternanță marcată de ritmuri alerte, net diferențiate (glasul dulce al mamei, cel grosolan al tăietorilor de lemne, altul "pofcios" al paraziților, altul buruienos al bețivanului). Perfect cristalin, hieratic, amintind din nou clinchetul zodiilor barbilene, sună cântecul Parcei Atropos: "Eu, din trei, fiind mai mare,/ Astăzi, iată, torc la furcă./ Greu de sens și cugetare/ Gingaș firul vieții urcă/(...) Fie-vă strunit delirul/ Când dansați ori beți din cupă;/ Are limite și firul!/ Fiți atenți! să nu se rupă". Aceeași claritate de poezie pură vedește traducerea scenei *Parc de distracții* (5985-6028), în timp ce *Galeria întunecată* (MUMELE 6173-6306) aduce o sumbră înfiorare (nu ar fi stricat aici, totuși, comentariile din prima ediție).

Fina ironie a discuției dintre Baccalaureus și Mefisto (6088-6720), în care experiența e puștește ignorată ("Experiență? Fum și apă chioară!/ Cu spiritul nicidecum nu se compară!"), încununată de concluzia "Vedeți doar: dracul e bătrân/ Îmbătrâniți, și-l veți pricepe!", este un fel de introducere în fierberea de replici și ritmuri a actului II. Apariția lui Euphorion, adevărată întruchipare a poeziei, merită atenție specială; fiul lui Faust și al Elenei (în mitologia greacă, de fapt, fiul lui Ahile și al Elenei), tânărul care-și ia zborul spre înalțimi, lăsându-și în urmă exuviile, în seama lui Mefisto, spre a le "împrumuta" mai departe poezilor este însuși simbolul poetului modern-romantic, gata să se avânte pe orice culmi și să se prăbușească, emblema a inspirației, libertății de acțiune și gândire, a ludicului, demonismului interior, a riscului și a sacrificiului de sine.

Scena actului V, *Munți cu prăpăstii* (11844-12104), care pune problema devenirii spirituale (ascensional-circulare) și

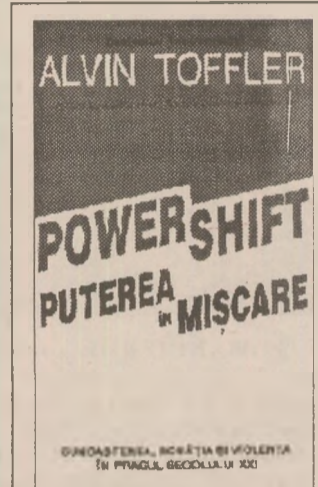
a *Eternului Feminin* (concept specific goethean, încheietor, mântuitor, care se opune Erosului începător-a-toate și unificator), dezvăluie forța iubirii creatoare ca pe o formă naturală de energie. Traducerea lui Doinaș conturează, prin limbaj, nucleul filozofic: "Vremelnic-sensibilul/ Doar ca simbol survine;/ Aici intangibilul/ Evidență devine;/ Aici genuinul ne-/ Rostibil s-a spus;/ Etern-Femininul ne/ Trage în sus". Conform teoriei sale despre traducere (care cere păstrarea hermetismului în toată puritatea sa) Doinaș recrează datele unei poezii enigmatic-mistice.

Această a treia ediție, apărută la Editura *Grai și Suflet-Cultura Națională a Ministerului Culturii*, colecția *Periplul lui Ulise*, are un mare merit. Lipsită (probabil din motive de economie) de comentariile și notele erudite ale primei ediții, ea dovedește că traducerea în sine e suficientă pentru păstrarea esenței, a forței vii care face din *Faust* o capodoperă ineputabilă. *Faust* se citește la orice vârstă și niciodată nu vom învăța tot ce ne transmite. De-ar fi să rămână o singură carte în bibliotecă, aș păstra *Faust*.

**Cunoașterea,
averea
viitorului**

OMUL faustic al zilelor noastre a ajuns să trăiască o situație pe care Goethe doar a imaginat-o: uluitoarea proporție în care forța și bogăția au ajuns să depindă de cunoaștere. Best-seller-ul lui Alvin Toffler, *Powershift* ("puterea în mișcare") detaliază, în limbajul sfârșitului de secol al XX-lea, ideea goetheană, aceeași din definiția lui Bacon: "Cunoașterea înseamnă putere".

Relația dintre forță, avere și cunoaștere s-a schimbat astăzi fundamental. Viața în economia supra-simbolică, cu tehnologii asistate de computer, cu inovație permanentă (eroul zilelor noastre e inovatorul!) care scurtează ciclul de viață al produselor, cu epitaful banilor de hârtie și trecerea spre cărți de credit, cartelele inteligente, pulsații electronice (transferată instantaneu - averea evanescentă a informației!) arată că războiul pentru supremație economică în secolul al XX-lea a început deja și e bazat pe cunoaștere. "Ceea ce contează în perspectivă amplă pentru fiecare națiune sunt produsele minții: cercetarea științifică și tehnologică, educația forței de muncă, software-ul sofisticat, administrația mai inteligentă, comunicațiile avansate, finanțele electronice. Acestea sunt sursele-cheie ale puterii de mâine și, printre aceste arme strategice, nici una nu este mai importantă decât organizarea superioară - în special organizarea cunoașterii însăși".

Alvin Toffler, *Powershift. Puterea în mișcare*. Traducere din limba engleză de Mihnea Columbeanu. Editura Antet, 1995, 480 p., 7500 lei.

Spre deosebire de bani sau de forța fizică - finite -, cunoașterea nu se epuizează. E accesibilă și celor slabi, și celor săraci: sursa cea mai democratică de putere. Cunoașterea substituie respirația, cere flexibilitate, decolonizarea afacerilor, înlocuirea birocrațiilor încete de către sistemele informațiilor în curgere liberă. (De citat aici admirabila pledoarie a lui Toffler împotriva "colonialismului" birocratic, cu "mușcarea de limbă" în prezența șefilor: "E nevoie de încurajarea liberei expresii. Post-birocrațismul presupune eliberarea grupărilor reprimite: descătușarea energiilor inovatoare".)

Mințile se deblochează, angajatul devine autonom, persoana - noninterșanjabilă (nu orice șomer poate ocupa orice post - "muncitorii cunoașterii sunt din ce în ce mai puțin înlocuibili"), puterea trece de la monoliți la mozaicuri; toate elementele economiei accelerative provoacă schimbări și în politică. Sfârșitul democrației de masă însoțește economia supra-simbolică: deplasări și migrări ale populației, idealul omogenității (Japonia) sau cel al "caldării de topit" (Statele Unite) fiind înlocuit de cel al "salatierei" (un castron în care diversele ingrediente își păstrează identitatea). Dispariția ierarhiilor, media-fuziunea, viteza cu care pulsează datele, informațiile, cunoștințele, noul sistem de creare a avuției oferă posibilitatea unui viitor fericit și pentru populațiile care azi se numără printre săracii planetei. E nevoie doar de acces la cheile viitorului: interactivitatea, mobilitatea, convertibilitatea, conectivitatea, ubicuitizarea, globalizarea...

Sistemul socialist a ajuns la lada de gunoi a istoriei fiindcă s-a ciocnit cu viitorul, cu noul sistem al informației deschise, necenzurate. Dușmanii acestuia n-ar mai fi astăzi decât fanaticii și xenofobii. Dar nu mai pare verosimil ca micile buturugi să răstoarne carul, ba nu, racheta cunoașterii, oprind-o din fantasticu-i zbor.

Cărți primite la redacție

◆ Barbey d'Aureville, *Dandysmul*. Traducere, studiu introductiv și selecția antologiei: Adriana Babeți. Editura Polirom, Iași, 1995, 212 p., 4500 lei.

◆ *Surâsul Afroditei. Poeți ciprioți contemporani*. Antologie, prefață, note de Andreas Rados. Traduceri de Andreas Rados, Leonida Maniu, Leonidas Rados. Cronică, Iași, 1995, 166 p., 2990 lei.

◆ André Nataf, *Maeștrii ocultismului*. Traducere de George Anania și Matilda Banu. Editura Enciclopedică, București, 1995, 376 p., 4200 lei.

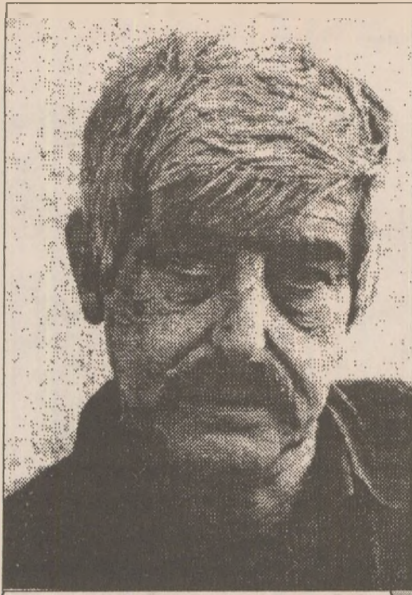
◆ Fernand Comte, *Cărțile sfinte*. Traducere de Dumitru Purnichescu. Editura Enciclopedică, București, 1994, 250 p., 2850 lei.

◆ Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*. Traducere de Tatiana Pătrulescu și Radu Turcanu. Postfață de Mircea Martin. Editura Univers, București, 1995, 335 p., 6800 lei.

◆ John Fowles, *Omida*. Traducere și note de Veronica Focșeneanu. Postfață de Cosana Nicolae. Editura Univers, 1995, 446 p., 7000 lei.

Două fabule

ROMANCIERUL spaniol Juan Benet alterna narațiunile ample și stufoase, de factură proustiană, cu care s-a impus în peisajul postbelic, cu exerciții de digitație, printre care un loc privilegiat îl ocupă fabulele. Ambiguitatea, umorul și jocurile de situații și de cuvinte apropie fabulele lui Benet de anecdotă, de spumoasele glume (numite *greguerías*) ale avangardistului Ramón Gómez de la Serna. Este relativizată adesea însăși soarta omului, care ajunge o valoare intersanjabilă ori se prelungeste indefinit prin travestiuri, echivocuri și incertitudini de identitate.

Prima

- DU-TE la piață, grăi neguțătorul către servitorul său, și cumpără soarta mea. Sînt sigur că îți va fi ușor s-o găsești. Dar ai grijă să nu te lași înșelat, să nu plătești mai mult decît face.

- Cît trebuie să plătesc? întrebă servitorul.

- Cît se plătește și pentru celelalte. Vezi cît costă soarta celorlalți și plătește și tu la fel.

Servitorul a lipsit mult timp și s-a întors necăjit, încredinșându-și stăpînul că nu-i găsise soarta la tîrg, deși căutase peste tot. Neguțătorul l-a certat rău și s-a plîns că nu e în stare să-i împlinească nici o poruncă.

- Nu pot să mă bizui pe tine nici pentru o treabă ușoară ca asta. Trebuie să le fac eu pe toate. Înțelege odată că eu nu pot să lipsesc nici o clipă din prăvălie, fiindcă fără mine nu mai merge

nimic. Pe de altă parte, tare aș vrea să-mi gădesc soarta. Du-te și caută-mi-o și să nu te întorci pînă nu mi-o găsești.

Servitorul se întoarse la tîrg și rătăci cîteva zile în căutarea soartei stăpînului său, fără s-o poată găsi nicăieri. Într-un tîrziu, un om îl sfătui s-o caute în alte tîrguri și orașe, fiindcă un lucru atît de deosebit nu trebuia să se afle neapărat în tîrgul acela. Servitorul se întoarse acasă și-i ceru voie neguțătorului să plece în căutarea soartei lui prin toate tîrgurile și orașele din țară. Neguțătorul chibzui și-i spuse:

- Bine, îți dau voie s-o cauți, ține banii ăștia de cheltuială, numai bagă de seamă să nu faci altceva decît să-mi cauți soarta. Să nu te întorci fără ea ori fără încredințarea că nu e de găsit nicăieri.

Servitorul porni la drum și din acea clipă nu mai făcu altceva decît să cutreiere întreaga parte necunoscută a țării, în căutarea soartei stăpînului său. Umblă pe meleaguri îndepărtate, pînă cînd îmbătrîni. Își pierdu memoria, dar, credincios făgăduinței pe care o făcuse stăpînului său, singura lui grijă era să se achite de obligația pe care și-o luase. Și neguțătorul îmbătrîni și își pierdu aproape cu totul memoria. Tot rătăcind prin lume, într-o bună zi servitorul ajunse în dreptul prăvăliei stăpînului său, pe care nu-l mai recunoscuse, dar îl întrebă dacă nu cumva are ceea ce căuta el de atîta vreme.

- După cîte-mi spui, zise neguțătorul, aș avea ceva care s-ar putea să fie ceea ce cauți, și îi arătă propria lui soartă.

- Tocmai de asta am nevoie, răspuse servitorul. Nădăjduiesc să nu coste prea mult. De aș fi amari de ani o caut, încît am cheltuit aproape toți banii pe care i-am avut. Numai ăștia mi-au rămas.

- Sînt de ajuns și mă mulțumesc cu atît, răspuse stăpînul. Vechitura asta e de o viață în casa mea și pînă acum n-a interesat pe nimeni. Poți s-o iei cu condiția să-mi spui de ce ai nevoie de ea.

- Asta nu-ți pot spune, fiindcă nu știu. Am uitat. Știu foarte bine că am nevoie de ea, dar nu știu de ce.

- Atunci a ta să fie, îi răspuse bă-

trînul său stăpîn. Este un obiect potrivit pentru un om care și-a pierdut memoria. Cred că-mi amintesc că cineva l-a uitat aici și nu văd ce soartă mai bună aș putea să-i hărăzesc decît să-l îngrop în uitarea cuiva care a avut atîta nevoie de el.

Și cînd neguțătorul văzu că bătrînul său servitor se îndepărta cu soarta lui sub braț, își spuse în sinea lui:
- În sfîrșit.

A doua

CÎND își luă rămas-bun, îi atrase atenția, pe un ton lipsit de asprime:

- În lipsa mea n-ai voie să te duci la Pertinax. Bagă de seamă, să nu cumva să te duci la el, căci dacă te duci ai putea provoca o ruptură între noi.

Femeia rămase acasă, ascultînd porunca soțului ei, care la întoarcere o întrebă cu cine se văzuse în lipsa lui.

- M-am văzut cu Pertinax, răspuse ea.

- Nu ți-am spus să nu te duci să-l vezi? întrebă el mînios.

- N-am fost eu la el. El a venit aici, în lipsa ta.

Bărbatul se duse să-l caute pe Pertinax și-l întrebă:

- Cu ce drept te-ai dus s-o vezi pe soția mea, cînd eu am lipsit de-acasă?

- N-am fost s-o văd pe soția ta, răspuse Pertinax fără a-și pierde cumpătul, ci pe tine, neștiind că ești plecat de-acasă. De aci înainte să faci bine să mă anunți cînd pleci, dacă dorești să nu se repete situația asta care ți-a produs atîta supărare.

Nemulțumit de această explicație, bărbatul se gîndi la o stratagemă pentru a afla intențiile lui Pertinax și a descoperi natura legăturii dintre el și soția lui. Găsi un pretext ca s-o îndepărteze de acasă și, deghizîndu-se cu veșmintele ei, trimise o slugă la Pertinax cu poruncă să-i spună că, fiind singură acasă, îl aștepta să treacă pe la ea.

Dar femeia, bănuitoare față de purtarea unui soț care se arăta atît de neîncrezător în cinstea ei și ghicindu-i în parte intențiile, hotărî - deghizată sub înfățișarea lui Pertinax - să se întoarcă

acasă, pentru a interpreta rolul pe care dorea să-l asculte soțul ei.

Cît despre Pertinax, gîndindu-se că femeia a rămas singură acasă, se deghiză și el luînd înfățișarea soțului ei, fără alt gînd decît acela de a descoperi natura raporturilor dintre ei.

Așa se face că, atunci cînd falsul Pertinax - care nu era alta decît femeia - se întoarse acasă, pentru a da curs vizitei pe care fusese poftit s-o facă adevăratul Pertinax, se pomeni că era așteptat de gazde, soț și soție, și fu luat prin surprindere.

Împrejurarea în care se treziră toți trei era la fel de stînjenoare pentru fiecare dintre ei, fiindcă toți trei știau, fiecare în pielea lui, că cel puțin unul dintre ceilalți doi era deghizat, fără a putea fi sigur care dintre ei, și nici dacă amîndoi ceilalți erau deghizați sau numai unul singur. Într-adevăr, fiecare dintre ei putea să judece în felul următor: dacă numai unul e deghizat, trebuie să fi luat înfățișarea mea, căci eu am luat înfățișarea lui, și prin urmare nedeghizat nu poate fi decît acela a cărui înfățișare n-am luat-o eu. Și pentru că nu e deghizat, n-are de unde ști că ceilalți doi sîntem deghizați. Neavînd deci nici un motiv să presupună vreo înșelăciune, nu va încerca să dea nimic de gol. Dacă, însă, amîndoi sînt deghizați, cel care a luat înfățișarea mea este acela a cărui înfățișare n-am luat-o eu, iar el nu știe dacă eu m-am deghizat sau nu. În felul acesta e cu neputință să afle ce înfățișare a luat fiecare deghizîndu-se, în afară de cazul în care - încumetîndu-se să-și dezvăluie intențiile care l-au determinat să adopte o altă înfățișare - s-ar grăbi să-și descopere identitatea, lucru foarte puțin probabil.

În consecință - s-au gîndit pesemne cei trei, fiecare în sinea lui -, dacă vrem să ne păstrăm gîndurile și intențiile cele mai ascunse, trebuie să ne păstrăm înfățișarea pe care am luat-o deghizîndu-ne, ceea ce, dacă fiecare și-a ales bine înfățișarea cea nouă și definitivă, nu schimbă cu nimic lucrurile.

Prezentare și traducere de
Andrei Ionescu

Premiul GONCOURT 1995

...dar și - fapt fără precedent în istoria marilor premii literare franceze - Médicis și Goncourt-ul licențier au fost atribuite unui emigrant rus, stabilit doar de 8 ani în Franța, Andrei Makine, pentru romanul *Testamentul francez*, apărut la Ed. Mercure de France. Cartea a intrat în selecția finală și a altor mari premii: Renaudot, Interallié, Femina. Cine este acest nume nou, ieșit cu atîta succes la rampă? Iată ce am putut afla:

Născut la 10 septembrie 1957 în Siberia, Andrei Makine studiază filologia la universitățile din Kalinin și Moscova. După ce își ia doctoratul în literatură franceză, lucrează ca profesor la Novgorod și colaborează la revista *Literatura modernă în străinătate* (un fel de "Secolul 20"). În 1987, "rămîne" în Franța unde își găsește un post la Facultatea de Științe Politice și... scrie. Direct în franceză, limba bunicii sale din partea mamei. Publică în 1990 *Fata unui erou al Uniunii Sovietice* și în 1992 *Mărturisirile unui stegar decăzut* (roman în care se încrucișează privirile a doi emigranți ruși, unul în Franța, celălalt în

S.U.A., asupra trecutului lor comun de la Leningrad), cărți pe care figurează și numele inventat al unui traducător. În 1993 semnează singur *Pe vremea fluviului Amur*, punînd capăt mistificării literare pe care o dezvăluie în romanul acum triplu premiat, *Testamentul francez*, cea mai autobiografică dintre scrierile sale.

Personajul principal al romanului este bunica lui Makine, Charlotte Lemonier, născută la începutul secolului la Neuilly-sur-Seine, ajunsă în tinerețe în Rusia și rămasă acolo, într-o localitate din stepele siberiene, Saranza. Această babușcă franțuzoaică își inițiază nepotul într-o limbă și cultură ridicată în imaginația lui la rang de mit, îl învață să iubescă Franța. Copilului și apoi tînarului născut și format în sistemul totalitar comunist - un univers închis în sine însuși în spatele cortinei de fier - i se oferă astfel posibilitatea de a evada, prin intermediul povestirilor bunicii, din mediul ostil, orizontul i se deschide spre o altă lume, plină de farmec și suplețe.

Minciunile propagandistice nu mai au efect asupra lui.

Charlotte, bătrînică fragilă și inteligentă, înțeleaptă și generoasă, este complicea copilului în jocuri, complicitate pe care nici timpul, nici absența, nici perversitatea adulților n-o va altera. Odată stabilit la Paris, primul gînd al naratorului este să facă tot ce-i stă în puteri pentru a o aduce acolo pe aceea grație căreia Franța devenise o parte din el însuși.

Roman de iubire și de inițiere, *Testamentul francez* a stîrnit entuziasmul unanim al criticii (bănuim că un rol important l-a jucat, în cazul acestei cărți, și măgulirea cunoscutului orgoliu francez). Iată ce scriau despre cartea lui Andrei Makine, încă de la începutul toamnei, ziarele de mare tiraj, sub semnături de încredere: "Un roman de o mare frumusețe, prin scriitură, prin vocea blîndă și gravă, stăpînită și tulburată, care caută aproape cu disperare să spună ininteligibilul, sensul ascuns dar

esențial al lucrurilor și evenimentelor" - Dominique Bona, "Le Figaro littéraire"; "O superbă reușită... O mare putere de a emoționa și libertatea pe care doar sensul poetic o poate da scriitorului" - Hector Bianciotti, "Le Monde"; "Testamentul francez e o carte rară. Citiți-o repede și o să-mi mulțumiți" - Edmonde Charles-Roux, "Le Provençal".

Adriana Bittel

Un premiu internațional pentru ALEXANDRU VONA

◆ La 21 noiembrie, la Roma, lui Alexandru Vona i s-a decernat prestigiosul Premiu Internațional al Uniunii Latine pentru literaturi române. Juriul, compus din personalități literare și culturale din diferite zone lingvistice ale lumii latine (Jorge Amado, François-Regis Bastide, José Saramago, Antonio Muñoz Molina, José Donoso, Luigi Malerba, Dan Hăulică, Tahar Ben Jalloun, Vincenzo Consolo) a ales, dintre cărțile mai multor scriitori, între care unii de renume internațional, romanul *Ferestrele zidite*, apărut în 1993 la Cartea Româ-

nească și, de curînd, în traducerea lui Alain Paruit, la Ed. Actes Sud (în seria "Lettres Roumaines", coordonată de Irina Mavrodin). Laureatii precedenți ai Uniunii Latine sînt Juan Carlos Onetti, Le Clézio, Gonzalo Torrente Ballester și Vincenzo Consolo.

Amintim cu această ocazie că, la noi, excepționalul roman al lui Alexandru Vona (pe care revista noastră l-a apreciat elogios încă de la apariție, acordînd cărții și autorului, în mai multe rînduri, un spațiu larg) nu a primit nici un premiu literar. Recent, literații academicieni care au

desemnat premiile Academiei pe 1993 i l-au preferat lui Alexandru Vona pe... Cătălin Țirlea.

Emoții livrești

◆ În toate sensurile rezistentă, revista *Secolul 20* nu va mai putea să-și mențină totuși mult timp numele, e lesne de înțeles din ce motiv.

De altfel, remarcăm că unul dintre editori e Fundația „Secolul 21”. Ultimul număr apărut, îngrijit de Claudiu Baciș și Geo Șerban, este dedicat Egiptului și a fost realizat cu sprijinul Ambasadei Republicii Arabe Egipt la București, al doamnei Nadia Anghelescu și al Centrului de Studii Arabe al Universității din București. Egiptul antic în cultură și civilizație, fascinația și secretele Egiptului, călători și jurnale sînt cîteva din secvențele peliculei egiptene propuse de *Secolul 20*. Un capitol consistent e dedicat literaturii din Egiptul de azi. Nu este uitat nici laureatul Premiului Nobel din 1988, prolificul prozator Naghib Mahfuz. Din creația sa, puțin cunoscută la noi, ni se oferă fragmente de roman traduse de

Nicolae Dobrișan și o remarcabilă proză scurtă în traducerea Nadiei Anghelescu. Practic nu există articol din acest număr care să poată fi lăsat deoparte într-o enumerare. De aceea nu vom cita decît din editorial: „Pentru că n-am văzut niciodată Egiptul, toate monumentele naturale și culturale ale acestei țări îmi stîrnesc doar o emoție livrescă. Nilul cu cataractele sale vuitoare și deșertul cu respirația lui infinită, piramidele, Sfînxul și incomensurabilele temple din sudul țării, toate nu sunt realități care să-și dea întreaga lor măsură în reproducere, oricît de măiestrite”. Prezentul număr din *Secolul 20* este o excelentă compensație pentru cei care, ca și Șt. Aug. Doinaș, autorul editorialului, n-au fost niciodată în Egipt. Dacă astăzi *Secolul 20* nu mai e căutat ca înainte de 1989, vina nu e, cu siguranță, a redactorilor; dintre aceștia nu trebuie uitat Roger Câmpeanu, secretar general de redacție, a cărui pasiune pentru ceea ce face a devenit aproape un mit în lumea gazetăriei. (I.P.)

Dostoievski astăzi, la Paris

◆ Faptul că Dostoievski este scriitorul cel mai citit în Occident este un adevăr bine cunoscut. Și totuși, atunci cînd te apropii de standul unei

librării pariziene și vezi toate romanele lui importante în ediții de buzunar, uneori în cîte două traduceri deodată, faptul te șochează. Dar chiar și în-

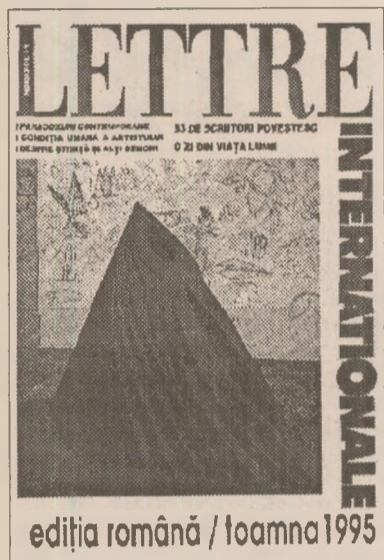
tr-un asemenea context, soarta romanului *Jucătorul* în Franța este frapantă. Versiunea lui Jules Roche-Parfenov, apărută anul acesta la Ed. Flammarion, este cea de-a treia în ultimii patru ani (în 1991 a apărut traducerea lui Andre Markovici, într-o ediție de masă, reluată aproape imediat, într-unul dintre cele trei volume ale ediției de lux a operei lui Dostoievski; în anul 1994, Gallimard reeditează traducerea lui Silvie Luneau). Nu sînt prea mulți autori în literatura universală care să fie traduși și editați într-un asemenea ritm. Una din problemele centrale ale romanului este „rușii în străinătate”, confruntarea dintre caracterul național rus și caracterele europene, problemă devenită, probabil, interesantă pentru cititorul francez al zilelor noastre, contemporan cu „invazia” rusească în Occident. Schițate în culori crude și cu o pregnanță maximă, caracterele europenilor, așa cum le percepe un emigrant din Rusia, îi dau poate cititorului francez o cheie pentru înțelegerea sufletului rus. (Albert Kovacs)

53 de zile din viața lumii

53 DE scriitori (47 din literatura universală contemporană, soliciți de „Le Nouvel Observateur” să descrie cum au petrecut ziua de 29 aprilie 1994 și 6 scriitori români, nu mai puțin aparținînd aceleiași literaturi universale contemporane, care scriu la rugămîntea redactorilor ediției în limba română a revistei „Lettre Internationale” despre ziua lor de 29 aprilie 1995) „povestesc” pe aproape 100 de pagini ale numărului 15 (toamna 1995) o zi din viața lumii.

„O furtună a condeielor” (pe modelul procedurii de investigare psihologică „furtună a creierelor”) a propus „Le Nouvel Observateur”. Și cum condeiele sînt dintre cele mai valoroase, rezultatul este un portret de grup al lumii contemporane. Ca și cum s-ar fi trasat într-un cadru 53 de pătrățele și li s-ar fi propus autorilor: „Umpleți fiecare dintre voi pătrățelul lui !”, sperîndu-se crearea unui tablou mzaicat. Independent de ceilalți, fiecare și-a umplut pătrățelul fără să știe că ceea ce completează el este chiar părțicica lipsă. Și așa, în loc de un tablou mozaicat în 53 de piese, s-a obținut unul singur, imens, cu o forță artistică de 53 de ori mai mare decît un tablou obișnuit.

Iată-i pe cei 53 de scriitori, în ordinea în care sînt ei publicați în ediția română a revistei „Lettre Internationale”: Fernando Arrabal, Arto Paasilinna, Milan Kundera, Henrik Stangerup, Umberto Eco, Fernando del Paso, Harold Brodkey, Ousmane Sembene, Andrei Bitov, Kitia Touré, Susan Sontag, Branko V. Radicevic, Urbano Tavares Rodrigues, Russell Banks, Salman Rushdie, Zlatko Dizdarevic, Manuel Vazquez Montalban, Ernesto Sabato, Kazimierz Brandys, Jordan Radicikov, Abraham B. Yehoshua, Nicolae Breban, Zhang Jie, Abdelwahab Menddeb, Christian K. Stead, William Kennedy, Ismail Kadare, Carloes Fuentes, Vidosav Stevanovic, Antonio Lobo Antunes, Tayeb Salih, Gore Vidal, Claude Roy, Bao Ninh, Jorge Semprun Octavio Paz, Zhang Xinxin, Robert Ludlum, Serghei Iourieneș, Vassilis Vassilikos, Jorge Edwards, Ramin Jahan Begloo, Osvaldo Soriano, Alexandr Zinoviev, Günther Grass, Yoshikichi Furui, Jean d'Ormesson, Augustin Buzura, Cezar Baltag, Gabriela Adameșteanu, Constantin Toiu, B. Elvin și Mircea Horia Simionescu. Deși sînt convinși că această enumerare seacă nu redă, prin rezonanța numelor, decît o palidă imagine a ceea ce se scrie în suta de pagini dedicată lor în „Lettre Internationale”, am considerat de datoria mea să o fac, mai ales avînd în vedere că spațiul nu-mi va permite cîteva spicuri din textele unuia sau altuia dintre cei enumerați (înșiruirea numelor mai are și rolul de a

editia română / toamna 1995

incita la răsfoirea acestui „Lettre Internationale”).

Cum arată lumea reflectată într-o zi și văzută din toate unghiurile de 53 de scriitori? „Astăzi s-a împlinit o lună de cînd a murit Ionescu. Și discuțiile pe care le-am avut cu el îmi revin în minte. Mă căznesc să le reconstitui înainte ca uitarea să le șteargă de tot.” (Fernando Arrabal); „Dar Helsinki își revine azi (...). Femeile și-au scurtat fustele și-și arată cu plăcere picioarele, pînă și femenistele cele mai înverșunate lasă să li se întrezărească pe stradă pulpele durduii. Mica noastră capitală de pe malurile Balticeei dă uitării anii grei – lungimea fustelor dovedind mai sigur decît graficele economice că Finlanda este hotărîită să se redreseze, și multe alte lucruri urmează noul curs.” (Arto Paasilinna); „Iată, acest 29 aprilie este o vineri, zi de mare rugăciune. Lumea se îmbracă cu veșmintele largi de pînză. Se parfumează. Fiecare își scoate la vedere pentru a se ruga... Țîrfa asta de Africa! O!” (Ousmane Sembene); „Azi e Vinerea Mare, ziua în care Pilat din Pont s-a spălat pe mîini (...) Lumea catolică a serbat deja Paștele. Așadar, Iisus învie mai întîi în Occident și mai apoi în Orient, întîi la Roma și apoi la Constantinopol.” (Branko V. Radicevic); „Dar orașul Tokio, de-a lungul anilor, a sfîrșit prin a nu mai accepta pe străzi prezența melancolicilor. Există o expresie budistă «cele patru dureri», care desemnează suferințele vieții, ale bătrîneții, ale bolii și ale morții. Tokio s-a dezvoltat tocmai alungînd pe cît era posibil umbrele a trei dintre ele: ca și cînd oamenii nu îmbătrîneau, nu erau niciodată bolnavi, nu mureau.” (Yoshikichi Furui); „Pîng lumea în acest 29 aprilie 1994. N-a avut țîria să reziste la transformarea «imposibilului în posibil». N-a înțeles că micuții din Sarajevo, asemenea tuturor copiilor din lume, au dreptul la viață și la înghețată.” (Zlatko Dizdarevic).

George Și poș

un radio actual

în fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22.00-24.00

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94,2 MHz

TOTAL RADIO

637.37.90; 637.56.45

Luni: Război și pace   ◆ Mihai Tatulici
 Marți: Câinele de pază   ◆ Cornel Nistorescu
 Miercuri: Punct și virgulă   ◆ Carmen Bendovschi
 Joi: Fiți întreprinzători   ◆ Teme economice
 Vineri: Taxiul de noapte   ◆ N.C. Munteanu

◆ Asociația Internațională a Scriitorilor și Oamenilor de Artă Români cu Sediul în Washington D.C. SUA, anunță un concurs pentru cea mai bună carte publicată de un autor român în cursul anului 1995. Concursul este deschis tuturor și are în vedere numai două categorii literare - romanul și cartea de non ficțiune indiferent de domeniul la care se referă. Rugăm editurile să trimită lucrările pe care le consideră cele mai bune și să acorde atenția cuvenită tinerilor. De asemenea, rugăm autorii să trimită un exemplar din lucrarea publicată, în cazul în care nu sunt recomandați de edituri.

Lucrările sunt așteptate pînă la data de 1 februarie 1996, pe adresa: Dna. Maria Teodoru, Str. Ionescu Gion 5, et. 2, ap. 5, sector 3, București.

Premiile vor consta în bani și diplome.

Silvia Cinca, Președinte

Revista revistelor

Lovitura de dizgrație

O temă pe care o așteptam în *DILEMA*, avînd în vedere că în redacție lucrează doi dintre cei mai buni, mai pasionați critici de cinema ai noștri (scriitorii al căror nume sub un text îți dă garanția că lectura nu va fi niciodată plicticoasă), figurează pe coperta numărului 149: *Starea filmului*. De fapt, responsabilul acestui număr, Alex Leo Șerban, e preocupat în primul rînd, în cadrul mai larg al crizei cinematografiei mondiale, de starea maladivă a filmului românesc. Împreună cu profesioniștii domeniului, regizori, producători, redactori de film, critici, el descrie simptomele, caută cauzele și posibilele remedii ale situației. Demersul său, deși destul de pesimist din pornire ("Va dispărea oare Cinematograful? Ca spectacol colectiv, e foarte probabil."), e cu atât mai necesar cu cît publicațiile de specialitate, axate mai ales pe cronici ale filmelor la zi în rețea, relatări de la festivaluri, interviuri, birfe de larg consum despre staruri și alte genuri publicistice vicioase și ilustrate - nu au pus ațit de apăsător, cum o face *Dilema* această, degetul pe rană. ♦ Răspunsurile celor șase confrăți la întrebările ce-l frământă cu adevărat pe A.L.Ș. sînt montate inteligent, "starea" fiind însumarea unor crize ale diverselor segmente. Veșnicul refren banii-banii e mai puțin prezent, un factor între alții, în răspunsurile profesioniștilor. Adina Darian, "abia trăgîndu-și sufletul" între două voiajuri în interesul profesiei, crede că, la noi, nu e vorba de o criză de creație, ci de producție, și, mai grav, de o criză de cunoaștere: "Din contactele mele cu lumea filmului de aici și de dincolo, cred că oamenii care se ocupă de cinema la noi nu prea mai știu ce se întîmplă în lume. Nu știu din ce cauză - nici nu mă interesează -, cert este, însă, că ei inventează mereu roata!" ♦ Acest "nu mă interesează" sună al naibii de arrogant pentru un șef de revistă, *Noul Cinema*, al cărei rol (dacă *noul* nu e doar o delimitare formală de vechiul *Cinema*) ar fi tocmai să explice celor ce nu au posibilitatea contactelor nemijlocite cu lumea filmului "de dincolo", ce se întîmplă acolo. ♦ Cristina Corciovescu, redactorul-șef al revistei

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 1520.796.1000.89 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69; 659.35.42.
(foto). Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente: 3 luni - 6.500 lei; 6 luni - 13.000 lei; 1 an - 26.000 lei; ISSN 1220-6318

LA MICROSCOP

Idealistii din P.D.S.R.

PREA a fost multă liniște la adunarea creșterii din P.D.S.R. ca să nu iasă o dandana din asta. Liniște și unanimitate de voturi nu sînt nici în partidul pensionarilor, așa că de ce-ar fi fost tocmai la P.D.S.R.? Dacă a fost o liniște tactică, lucru de care mă îndoiesc, acest partid ar fi trebuit să-și voteze aleșii nu prin fluturarea mîinii, ci în secret. La noi, votul prin ridicarea mîinii trezește reflexele condiționate de P.C.R., pînă în '89, așa că nu înseamnă mai nimic. Cine a votat azi pentru, aruncîndu-și mîna spre cer, se poate răsuputi mîine caftre un la fel de hotărît împotriva. Astfel că beneficiarii acestui soi de unanimitate știu foarte bine că voturile pe care le-au obținut nu le-au acordat decît un răgaz și nimic mai mult. În P.D.S.R. au intrat cu ghiotura în ultima vreme persoane care nu văd în acest partid decît o umbrelă de vreme rea. Aduși să voteze, oamenii care au aderat din acest motiv la partidul de guvernămînt și-au dat votul celui mai tare de la întîlnirea din Sala Palatului. Așa că după exercițiul de gimnastică a ridicării unuia dintre membrele superioare de la ora de educație fizică și politică în care pe post de profesor s-a aflat actualul președinte executiv al P.D.S.R., Adrian Năstase, e cu putință să urmeze în acest partid și o oră de dirigiență, care să întoarcă pe dos o sumedenie de voturi. În cele două zile cît și-a ținut reprezentanții de veghe în Sala Palatului, P.D.S.R.-ul a votat un articol de conduită devastator: că nu va ierta corupția, indiferent unde va fi ea descoperită. Pentru cine știe să citească printre rînduri, e clar că în partidul de guvernămînt a început o cursă între cei care și-au făcut suma și cei care vor să se afirme.

Implorat să declare că acceptă să-și depună candidatura din partea P.D.S.R., președintele Iliescu le-a transmis pedeseriștilor promisiunea că va candida din partea acestui partid, dar n-a girat povestea cu ridicarea mîinii de la Sala Palatului. Cu alte cuvinte, Ion Iliescu n-a uitat că P.D.S.R.-ul e partidul pe care a mizat în '92, dar așteaptă din partea acestui partid să nu uite că și-a cîștigat voturile datorită popularității pe care candidatul Iliescu a acceptat s-o împartă cu partidul atunci înființat. Impresia

mea e că preocupat să-și asigure un sprijin de centru stînga pentru ideile sale, președintele Iliescu a ignorat echilibrul de forțe politice de la noi. Și a ignorat motivația pentru care se fac, azi, la noi, înscrierile în partidul de guvernămînt. În loc să aibă un partid de incoruptibili, pe care să se poată bizui, Ion Iliescu s-a văzut vîrît într-o ciobă care miroase din ce în ce mai urît, potrivit principiului că peștele de la cap se împute. Dar cum selecția inițială i-a aparținut și președintelui de azi al României, e greu de făcut distincția între un partid miniat de corupție care e azi P.D.S.R.-ul și incoruptibilii de acum cîțiva ani, care s-au despărțit de F.S.N., remorcați de președintele Iliescu.

Cu scrisoarea lui, adresată intrării la vîrf a P.D.S.R., președintele a bătut șaua să priceapă idealistii din partid, anunțînd că va participa la alegeri pe listele acestuia. Dar cîți așa-ziși idealisti numără azi, la vîrf, P.D.S.R.-ul? Și ce sens acordă președintele Iliescu, azi, idealismului din P.D.S.R.? În treacăt fie spus, Ion Iliescu n-a avut autoritatea de a-i face pe majoritari să renunțe la posturile din AGA. Iar ultimele sale atacuri împotriva celor care și-au folosit funcția în partid ca să-și adune privilegiile n-au dat rezultate. Probabil că din P.D.S.R. se va rupe o fracțiune favorabilă președintelui, dar am mari îndoieli că fracțiunea cu pricina se va numi P.D.S.R. Adevăratul P.D.S.R. e un partid prin care s-au obținut privilegiile și prin care s-au făcut averi în ultima vreme, ca partid prezidențial. Căteii politici pe care Ion Iliescu i-a întrebuițat pînă în ultima vreme, ca aliați, îl contestă acum pe față, ca CVTudor, sau acoperit, ca P.S.M.-ul. Oricum, președintele Iliescu nu mai e azi apărut dinspre stînga cum era în '92. Dimpotrivă, stînga și partea din P.D.S.R. favorabilă lui Adrian Năstase probabil că-i vor face zile negre, încercînd să-l tragă pe linie moartă.

Marea dandana de după alegerile P.D.S.R. ar putea fi tocmai ca părintele acestui partid (Ion Iliescu) să fie silit să candideze pe listele partidului de guvernămînt fiindcă nu va avea încotro.

Cristian Teodorescu

Rețeta succesului?

Banchetul cu care s-a încheiat Conferința Națională a P.D.S.R. a costat șazececi de milioane de lei, așa rezultă cel puțin din calculele ziarului *ZIUA*. Același cotidian a prezentat și meniul banchetului. N-au lipsit caviarul și purceii de lapte la tavă. Probabil că acest banchet face parte din programul anticriză al partidului de guvernămînt. Reprezentanții săi n-au mai avut răbdare să vadă ce efecte va avea asupra noastră belșugul pe care ni-l promit, ci s-au grăbit să-l experimenteze. Lăudabilă această grijă față de o eventuală indigestie națională. ♦ În *EXPRES MAGAZIN* Silviu Brucan pronosticează că guvernul Văcăroiu va fi mazilit cît de curînd, din necesități de imagine a P.D.S.R.-ului. E posibil, dar acest cît de curînd vine ațit de tîrziu, încît e greu de crezut că se mai poate drege mare lucru la imaginea partidului dlui Năstase și comp. ♦ În *EVENIMENTUL ZILEI* Ilie Năstase face precizări de ce a acceptat să devină membru în P.D.S.R.: deoarece acesta e singurul partid care i-a făcut o asemenea propunere. Dacă Brătianu-Cartof ar fi fost mai iute de inițiativă, i-ar fi acceptat Ilie Năstase propunerea? ♦ Actorul Mihai Mălaimare a declarat presei că s-a sfiit să-și facă publică apartenența la P.D.S.R., ca să nu provoace comentarii răuvoitoare la adresa sa. Directorul Teatrului "Mască" a recunoscut că d-sa e de multă vreme membru în acest partid. Secre-

tosului actor i se pare oare că a fi membru P.D.S.R. echivalează cu vreo boală rușinoasă despre care nu e bine să vorbești în public? ♦ Președintele de onoare al Academiei Române e tot Nicolae Ceaușescu, a constatat la Bacău Mircea Dinescu. *Ziua* a preluat această afirmație. Luată cu *i* din a, Academia a uitat să scoată președinția onorifică din nomenclatorul ei și nici n-a ales alt onorific în această funcție, a explicat Dinescu auditoriului din Bacău venit să asiste la lansarea volumului lui Ioan Groșan, *Nutzi, spaima Constituției*. ♦ Comisia Națională de Statistică pretinde, prin gura dlui Alexandru Radocea, că cifrele prezentate de SRI sînt false și că economia națională stă mai bine decît a anunțat dl Măgureanu în raportul prezentat în Parlament. Dacă Statistica minte, cum afirmă presa, e rău, iar dl Radocea ar trebui să-și găsească alt loc de muncă, de pildă la înfrumusețarea parcurilor. Dacă minte SRI-ul iar e rău, fiindcă înseamnă că zăpăcește opinia publică și nu numai. Dacă însă mint și Statistica și SRI-ul, e perfect: secretul de stat e de nepătruns, chiar dacă se vede cu ochiul liber. ♦ Cel puțin zece mii de profesori scoși din răbdări de sărăcie la care sînt condamnați de actualul guvern au scandat pe străzile Capitalei: "Văcăroiu, nu uita/ nu plătim și vodca ta!". Și cum, cu excepția *Vocii României*, n-a fost ziar să nu citeze această strigătură, premierul ar trebui ori să producă o dezmințire despre această notă de plată, ori să-și dea demisia. Și asta nu din pricina celor

zece mii de profesori, ci fiindcă aceștia oameni și ei, vor spune la orele de curs elevilor că prim-ministrul României obișnuiește vodcă în exces. Care va fi logica copiilor noștri după ce vor afla asta? Că premierul își distruge ficatul? Nici vorbă. Ei vor vedea în vodca dlui Văcăroiu rețeta succesului. ♦ Gregorian Bivolaru, dezinteresatul guru al intrării în rai în stare de erecție, a pretins 20 de milioane de lei daune ziarului *Ziua*. Acuzatul cotidian a publicat cîteva reportaje despre ședințele de tantrism prezidate de G.B. Yoghinul autohton căruia *Ziua* i-a devoaltat anumite secrete a renunțat la tehnica meditațiilor prin care într-un timp intenționa să pună la pămînt revista *CVÎNTUL*, apelînd la serviciile justiției pămîntești. Pentru un guru care se respectă, Gregorian Bivolaru e cam nerăbdător. ♦ Pînă să-i fie ridicată imunitatea parlamentară, Corneliu Vadim Tudor se vede abandonat de șefii de filiale ai propriului său partid. Potrivit *ADEVĂRULUI*, CVT a anunțat în Senat că dacă îi va fi ridicată imunitatea parlamentară, asta îi va scurta drumul spre Cotroceni. Nu ne îndoim fiindcă în loc să-și piloteze Mercedesul pe unde zic semnele de circulație, CVT o va lua vitejește și pe sens interzis, că să ceară iertare la Cotroceni. Dar dacă procesele pot fi amînate sine die, rîia morală rămîne la vederea Tribunalului care pe cel care pe sus n-a luat în seamă că și ai lui îl pot abandona din motive de igienă elementară.

Cronica

Tipar: grupul drago print

TIPOGRAFIA FED, Calea Rahovei 147,
sector 5 - București; tel: 335.93.18; fax: 311.33.75

16 pag. - 500 lei